ПРАЛЕТАРЫІ УСІХ КРАІН, ЯДНАЙЦЕСЯ!

Літаратура і Мастацтва

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

Год выдання 38-ы
№ 81 (2441)
14 кастрычніка 1969 г
АЎТОРАК
Цана 4 кап.

ДА СОНЦА, ДА ЗОР!

«Гэй, да сонца! Гэй, да зор!». Гэты заклік да моладзі аднаго з беларускіх паэтаў, кінуты яшчэ ў дваццатыя гады, як эстафета перададзены нашым старэйшым пакаленнем сынам і ўнукам.

І сёння зноў на зорнай арбіце пяць савецкіх касманаўтаў. Групавы палёт нашых касмічных караблёў «Саюз-6» і «Саюз-7»—гэта новы няўхільны крок савецкіх людзей у касмічныя далі, яшчэ адна вяха ў асваенні міжпланетных трас.

Сэрца поўніцца гордасцю за Радзіму і за яе крылатых першапраходцаў.

Язэп СЕМЯЖОН.

НА КАСМІЧНАЙ ТРАСЕ— ЗНОЎ САВЕЦКІЯ ЛЮДЗІ!

11 кастрычніка 1969 года ў космас стартавала савецкая ракета-носьбіт з касмічным караблём «Союз-6». Экіпаж карабля —падпалкоўнік Георгій Сцяпанавіч Шонін і кандыдат тэхнічных навук Валерый Мікалаевіч Кубасаў.

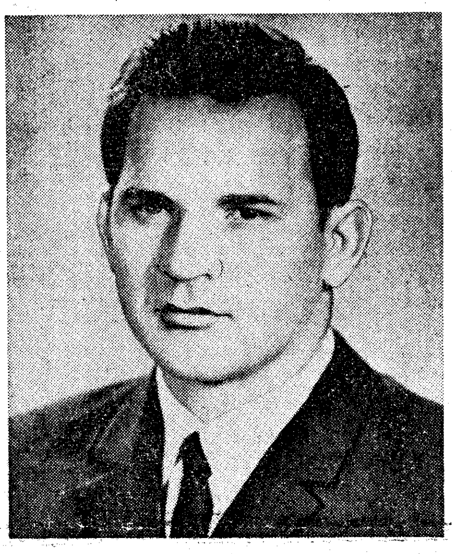
12 кастрычніка 1969 года на арбіту выведзен другі касмічны карабель —«Саюз-7». На борце яго — камандзір падпалкоўнік Анатоль Васільевіч Філіпчанка, бортінжынер Уладзіслаў Мікалаевіч Волкаў, інжынер-даследчык падпалкоўнік Віктар Васільевіч Гарбатка.

13 верасня радыё паведаміла яшчэ адну навіну — у космасе трэці карабель—«Саюз-8». На яго борце лётчыкі-касманаўты Уладзімір Аляксандравіч Шаталаў і Аляксей Станіслававіч Елісееў.

Намечаная праграма палётаў выконваецца паспяхова!

Георгій Сцяпанавіч ШОНІН.

Валерый Мікалаевіч КУБАСАЎ.

Анатоль Васільевіч ФІЛІПЧАНКА.

Уладзіслаў Мікалаевіч ВОЛКАЎ.

„Мы НАРОДЖАНЫ, каб казку зрабіць быллю...» Як дакладна гэтыя словы славутага маршу перадаюць тое, што адчуваюць сёння савецкія людзі. Зноў нашы ў космасе! Пяць чалавек, пяць камуністаў!

Савецкі народ, усе людзі планеты зараз уключаюць радыёпрыёмнікі, разгортваюць старонкі газет, прыпадаюць да экранаў тэлевізараў, каб пачуць весткі пра палёт «Саюза-6» і «Саюза-7», Вось яны, скупыя радкі паведамленняў ТАСС:

11 кастрычніка, 16 гадзін 56 мінут маскоўскага часу. Касмічны карабель «Саюз-6», пілатуемы лётчыкамі-касманаўтамі таварышамі Шоніным і Кубасавым, завяршыў другі абарот вакол Зямлі. Камандзір карабля Георгій Сцяпанавіч Шонін далажыў, што экіпаж выконвае намечаную праграму.

12 кастрычніка, 10 гадзін 39 мінут. Касмічны карабель «Саюз-6» завяршыў чатырнаццаты віток вакол Зямлі. Пры чарговым сеансе радыёсувязі лётчык-касманаўт Шонін паведаміў, што праграма другога дня палёту паспяхова выконваецца. Касманаўты правозілі адпрацоўку метадаў аўтаномнай навігацыі.

12 кастрычніка, 13 гадзін 45 мінут.

Працягваючы намечаную праграму навукова-тэхнічных даследаванняў і эксперыментаў караблёў «Саюз», у космас стартуе карабель «Саюз-7».

На яго борце экіпаж з трох савецкіх касманаўтаў. Камандзір карабля падпалкоўнік Філіпчанка Анатоль Васільевіч, бортінжынер Волкаў Уладзіслаў Мікалаевіч, інжынер-даследчык падпалкоўнік Гарбатка Віктар Васільевіч.

Віктар Васільевіч ГАРБАТКА.

Па дакладзе камандзіра карабля тав. Філіпчанкі, участак вывядзення на арбіту пройдзен нармальна. Усе касманаўты адчуваюць сябе добра. Бартавыя сістэмы працуюць нармальна.

Учора, калі вярстаўся гэты нумар газеты, свет даведаўся пра новы крок у касмічную прастору — карабель «Саюз-8» штурмуе шосты акіян.

Тры экіпажы савецкіх касманаўтаў працуюць сярод зорак!

ЛІТАРАТУРНЫЯ ВЕЧАРЫ ПІСЬМЕННІКАЎ РАСІЙСКАЙ ФЕДЭРАЦЫІ

ДРУЖБЕ—МАЦНЕЦЬ!

ЗАКОНЧЫЛІСЯ прысвечаныя 100-годдзю з дня нараджэння Уладзіміра Ільіча Леніна літаратурныя вечары пісьменнікаў Расійскай Федэрацыі ў Беларусі.

У апошні дзень свайго знаходжання ў нашай рэспубліцы пасланцы літаратур народаў братняй Расійскай Федэрацыі наведалі літаратурныя музеі песняроў беларускай зямлі Янкі Купалы і Якуба Коласа, яшчэ раз, на развітанне, прайшліся вуліцамі нашага роднага Мінска, прыгажосць якога ўразіла і ўсхвалявала дарагіх гасцей.

А ў другой палове дня ў клубе Саюза пісьменнікаў БССР адбылася заключная сустрэча літаратараў дзвюх рэспублік, на якой былі падведзены вынікі праведзеных у Беларусі літаратурных вечароў пісьменнікаў Расійскай Федэрацыі.

Цёплым уступным словам адкрыў сустрэчу другі сакратар праўлення Саюза пісьменнікаў Беларусі Іван Шамякін. Ён гаварыў аб той вялікай радасці і гасціннасці, з якімі сустракаў беларускі народ пасланцоў літаратуры народаў РСФСР, аб карысці такіх узаемных паездак пісьменнікаў братніх рэспублік нашай краіны, аб тым, што праведзеныя вечары з'явіліся добрай зарукай новых сустрэч і сяброўскіх кантактаў беларускіх і расійскіх літаратараў.

Уражаннямі аб паездках па нашай рэспубліцы, аб сустрэчах з рабочымі і калгаснікамі, студэнтамі і школьнікамі, уражаннямі аб наведанні буйнейшых нашых прамысловых прадпрыемстваў, калгасаў, саўгасаў, навучальных устаноў, гістарычных і памятных мясцін беларускай зямлі гаварылі народны паэт Кабардзіна-Балкарыі, сакратар праўлення Саюза пісьменнікаў РСФСР Алім Кешокаў, навасібірскі паэт Леанід Рашэтнікаў, маскоўскі паэт, рэдактар часопіса «Наш современник» Сяргей Вікулаў, сакратар праўлення Саюза пісьменнікаў Беларусі Янка Брыль, Еўдакія Лось, смалянін Уладзімір Прастакоў, маскоўскі паэт і перакладчык Дзмітрый Кавалёў, галоўны рэдактар часопіса «Полымя» Павел Кавалёў, прадстаўнік ВЦСПС В. Зайцаў, які суправаджаў пісьменнікаў РСФСР у іх паездках па нашай рэспубліцы.

Усе яны гаварылі аб той вялікай увазе, якая была праяўлена да правядзення літаратурных вечароў пісьменнікаў Расійскай Федэрацыі з боку партыйных, савецкіх, камсамольскіх і прафсаюзных арганізацый нашай рэспублікі, адзначалі выключную цікавасць да сучаснай рускай літаратуры, да літаратуры іншых народаў Расійскай Федэрацыі, якая была праяўлена на прамысловых прадпрыемствах, у калгасах, саўгасах, навучальных установах, падкрэслівалі шчырую цеплыню і сардэчнасць сустрэч дарагіх гасцей — пісьменнікаў РСФСР — з працоўнымі Беларусі.

На сустрэчы асабліва адзначалася, што праведзеныя літаратурныя вечары пісьменнікаў Расійскай Федэрацыі яшчэ раз пераканаўча прадэманстравалі магутную сілу вялікіх ленінскіх ідэй, якія знайшлі жывое ўвасабленне ў непарушнай дружбе братніх народаў нашай шматнацыянальнай Радзімы.

У шчырай сяброўскай гаворцы было выказана і нямала канкрэтных прапаноў па ўмацаванні і пашырэнні сувязей і кантактаў паміж пісьменнікамі дзвюх братніх рэспублік.

Так, Леанід Рашэтнікаў, гаворачы аб карысці і плённасці падобных паездках пісьменнікаў у братнія рэспублікі, адзначаў, у прыватнасці:

— Карысць такіх сустрэч не толькі ў тым, што мы пазнаёміліся з Беларуссю, з рэспублікай, дзе жывуць мужныя, працавітыя, надзвычай сардэчныя і гасцінныя людзі. Хораша і тое, што мы пазнаёміліся асабіста, што цяпер у мяне на Беларусі нямала добрых сяброў — выдатных паэтаў і празаікаў. Я з вялікай радасцю вязу з сабой нізку вершаў беларускіх паэтаў. Думаю, што яны ўпрыгожаць старонкі старэйшага савецкага літаратурнага часопіса «Сибирские огни». Ад імя пісьменнікаў Сібіры дазвольце запрасіць вас, дарагія беларускія сябры, да нас у госці. Ваша мілагучнае і мужнае слова сустрэне ў нас такі ж сардэчны прыём, з якім прымала нас ваша шматпакутная і гераічная зямля!

З вялікай прыемнасцю сустрэлі беларускія пісьменнікі прапанову рэдактара «Нашего современника» Сяргея Вікулава аб тым, каб адзін з нумароў часопіса ў будучым годзе цалкам прысвяціць беларускай літаратуры, дасягненням нашага народа ў развіцці гаспадаркі, навукі і культуры.

Беларускія і расійскія пісьменнікі намецілі канкрэтныя шляхі далейшага ўмацавання дружбы і сяброўскіх сувязей паміж дзвюма братнімі літаратурамі. «Дружбе нашай — мацнець!» — пад такім дэвізам прайшла гэтая заключная сустрэча літаратараў Беларусі з пасланцамі літаратуры народаў РСФСР.

Аляксандр ТВАРДОЎСКІ

РАДЗІМА

Радзіцца б хацеў па заказу
У Крыме ля хвалі марской,
А не — узбярэжжам Каўказа
Хадзіць, як у хаце сваёй.

І славіць бы мора і сушу
У звыклым суседстве прастым,
І бачыць і слухаць іх душы
Сыноўім пачуццем маім...

Радзіцца б на Волзе на ўдачу,
Сваімі лічыць Жыгулі;
Ў пасёлку б радзіцца рыбачым,
Што з палубы бачу ў далі.

І пець, як належыць, аб гэтай
Рацэ з многаплыннай вадой
Па сэрцу майго запавету
На мове на ўласнай маёй.

Радзіцца б у сэрцы Урала,
Дзе слава не ўскрыта да дна,
У песні б няхай прагучала
З магутнаю сілай яна.

Ў Сібіры, ці нават на Усходзе,
Краю маладых гарадоў,
Дзе новабудоўлі узводзяць,—
Усюды з ахвотай гатоў
Радзіцца.

А як пагадзіцца,
Што дзе б ні радзілі мяне,
Не змог бы тады я радзіцца
Ў бацькоўскай маёй старане —

Дзядамі, бацькамі абжытай
З далёкіх замшэлістых дзён,
Зусім не такой знакамітай;
Ў адной з неславутых старон,

Дзе спёкі няма парніковай,
Ні лютых зімой халадоў,
Ні мора, ні пальмы талковай,
Ні горных, вядома, хрыбтоў;

Ні рэк грамавітае славы,
А рэкі там сілы такой,
Што млын на два толькі паставы
Ледзь круцяць слабенькай вадой.

Нічым старана не багата,
А мне ўжо харошая тым,
Што там ёсць бацькоўская хата,
Радзіўся там, бегаў малым;

Што ў дальніх краінах замежных,
На цяжкай апошняй вайне,
З трывогай і смуткам бязмежным
Я думаў аб той старане —

Шчаслівай, вялікай, свабоднай,
Свяшчэннай, як праўды закон.
Да таінства мовы народнай
На ўласны там лад прычашчон.

З яе — незайздроснай, адзінай,
Любімай маёй стараны,
Відаць мне мая ўся Радзіма,
Як горад з Крамлёўскай сцяны.

Лясы яе, горы, сталіцы,
На рэйдзе яе караблі...
І ўсюды гатоў я радзіцца
Пад сцягам вялікай зямлі.

І хоць я жыву ўсёй Айчынай,
Мілей мне мая старана —
Па той адной толькі прычыне:
Мяне нарадзіла яна.

Пераклаў Антон БЯЛЕВІЧ.

Людміла ТАЦЦЯНІЧАВА

ПРА ЛЕНІНА

Я сіратой расла у ліхалецце,
у грозныя ваенныя гады.
І што такое вечнасць і бяссмерце,
уцяміць не магла зусім тады.
І нават у вялікае расстанне
ў жалобным сэрцы не магла
змясціць
прамоўленага ў клятве абяцання,
што Ленін не памёр
і вечна будзе жыць...
Ужо ўспрыняўшы ленінскае слова,
даведаўшыся, з кім працаўнікі,
ўбачыла я Леніна — жывога
і зразумела: Ленін—на вякі.

Пераклала з рускай мовы Еўдакія ЛОСЬ.

Юлія ДРУНІНА

ДЗЯЎЧЫНА— ШТО ТРЭБА

Па вуліцы Горкага — што
за паходка! —
Плыве яна, як маляваная лодка.
Прычоска — што трэба,
І світэр — што трэба,
І вусны пад колер світальнага
неба!

Ідзе не стыляжка — дзяўчына
з завода,
На выгляд —
дзіця сорак восьмага года.
Са змены вяртаецца — з цэха,
ці з парку.
Зайздросцяць ханжы і пляткараць
пляткаркі:
«Ой, вусны падмазаны!
Краля — ды годзе:
І стрыжка — па модзе,
І світэр — па модзе,
І туфелькі з бантам,
І кліпсы — заўшнічкі,
І голыя ногі з-пад міні-спадчнікі!..»

А што ў тым благога!
Ў цаху на заводзе
Станкі перад ёю на пальчыках
ходзяць!
Па вуліцы Горкага — што
за паходка!—
Плыве яна з сумкай «мадэрнай»,
як лодка,
А ў сумцы стракатай сапханы
не ў лад
Пяльмені, Ясенін, рабочы халат.

Дзесь дома, адзін у кватэры,
як палец,
Чакае браценнік яе, падшыванец—
Апошняя радасць нябожчыцы-
маці.
Айчым яшчэ летась прыгрэўся
ля сваццi.
Каханы!
Каханы пакуль што ў праекце.
Дзяўчына ідзе па вячэрнім
праспекце.
Дайшла да прыпынку. Чакае
трамвай...
Прыстала!
Што ж, выгляду не падавай,
Сучасніца шэсцьдзесят восьмага
года,
Рабочая костачка,
Гордасць завода.
Каханы твой будзе — і мо
не адзін,
А ў крыўду ханжам мы цябе
не дадзім!

Алім КЕШОКАЎ

ЗНАХОДКА

Аб гэтым і праз многа год
успамінаць мне горка.
А як было!
Каля варот
Знайшоў я раз пяцёрку.

Прыбег на ўрок, хвалюся ўсім:
вось шчасце чалавеку!
Сябрук і кажа: — Ты б, Алім,
пачаставаў «Казбекам».

На перапынку, пад шумок
гарэзаў аднагодкаў,
мы з ім і дунулі ў ларок
распатрашыць знаходку.

Купляем, дзелім папалам
цыгаркі і запалкі.
І ўжо назад, на ўрокі нам —
як вісусам пад палкі.

— Махнём дамоў! — сказалі мы,
і ўпотай маханулі.
А там усмак, у два дымы,
з цыгарак пацягнулі.

Сябрук курыў і быццам шоўк
пускаў дымок бязважкі.
Мяне ж ледзь кашаль не затоўк
ад першае зацяжкі.

І раптам — мама. Што рабіць!
Чуваць ужо на ганку:
— Дзе ж я магла яго згубіць! —
і бразгае ў бляшанку. —

Па газу ў краму не дайшла —
і на табе — марока.
Цяпер мой школьнік без святла
не вывучыць урокаў.

Пякло акуркам у руцэ,
пад лыжачкай нудзіла,
і нейк самохаць па шчацэ
Сляза слязу каціла.

Прайшлі гады...
З маёй рукі
сышла апёку пляма,
але яшчэ й цяпер, сынкі,
мне сорам перад мамай.

Пераклаў Язэп СЕМЯЖОН.

Дзмітрый КАВАЛЁЎ

ВЯСНЯНАЕ НАСЛАННЕ

Вясною ў поўнач на паверх
мой восьмы
Пад самае акно прыходзіць Сож:
Маўляў, ты не чакаў нас,
але бачыш, — вось мы,
І ў горадзе знайшлі цябе усё ж.

На астраўку цяпельца вунь мігае,
І цёмначы — нібыта я куру.
Ільдзін чародка крылы
распраўляе,
Як бацяны ў адлётную пару.

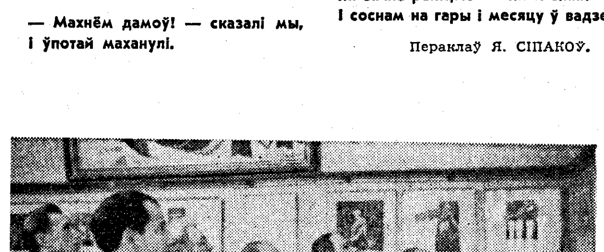
І Ясва жоўташэранькаю пліскай
Бяжыць і ўсё згінаецца, — як п'е.
А там, за плынню сцішанаю,
блізка
Сады ў тумане, дзеўчына пяе.

І ўжо яснеюць хаты, як расіны,
Блакітнымі становяцца пад дзень.
Як зімна раніцаю — сіняй-сіняй —
І соснам на гары і месяцу ў вадзе.

Пераклаў Я. СІПАКОЎ.

Сустрэча літаратараў дзвюх рэспублік. Выступае маскоўскі паэт, рэдактар часопіса «Наш современник» Сяргей Вікулаў.

Госці з Расійскай Федэрацыі ў музеі Янкі Купалы.

Фота Ул. КРУКА.

ПА ВЫСТАВАЧНЫХ ЗАЛАХ

МАЙСТЭРСТВА. ГУСТ. ВЫНАХОДЛІВАСЦЬ.

У МІНСКІМ Доме архітэктара гэтымі днямі адкрылася выстаўка польскага плаката. І хаця экспазіцыя яе, напэўна, «не цягне» на такую гучную і ўсеабдымную назву (на выстаўцы прадстаўлена ўсяго некалькі дзесяткаў плакатаў), але тым не менш яна выкліча цікавасць мінчан.

У Польшчы плакаты — такі ж прадмет калекцыяніравання, як і маркі, паштоўкі, старажытныя манеты, медалі... Плакаты збіраюць і прыватныя асобы і музеі, іх экспануюць на выстаўках побач з такімі традыцыйнымі жанрамі выяўленчага мастацтва, як жывапіс, графіка, скульптура. Ды гэта і не дзіўна — выдатны густ, бездакорнае валоданне спецыфічнай мовай, гумар, высокая кваліфікацыя польскіх мастакоў робіць іх плакаты сапраўднымі творамі мастацтва.

Выстаўка, што адкрылася ў Доме архітэктара, таксама з'яўляецца своеасаблівай калекцыяй. Яе сабраў мінскі архітэктар Анатоль Занеўскі, які больш чым паўтара гады правёў у Польшчы. І можа якраз таму, што экспазіцыя гэтай выстаўкі не была падабрана спецыяльна, а склалася з плакатаў, якія з'яўляюцца, калі можна так сказаць, «будзённымі», не выставачнымі, яна і дае ўяўленне аб высокім узроўні польскага мастацтва плаката.

На выстаўцы плакаты сабраны «па інтарэсах»: афішы тэатральных і спартыўных відовішчаў, фестываляў, рэкламныя, плакаты, прысвечаныя Дню хіміка, Міжнароднаму дню абароны дзяцей і да т. п.

Кола «інтарэсаў», якія ахоплівае гэтая выстаўка, як бачыце, даволі шырокае, шырокі і аўтарскі склад... Але агульнае для ўсіх гэтых плакатаў — я напэўна ж не памылюся — гэта веданне спецыфікі плакатнага мастацтва, яго мовы.

Плакат павінен чытацца адразу, з першага позірку. Яго мова павінна быць лаканічнай і ў той жа час шматпланавай. Яна павінна нейкай адной дэталлю выклікаць у гледача шмат думак, пачуццяў, асацыяцый.

Змяшчаем некальні польскіх плакатаў.

Напэўна, якраз гэтыя якасці ёсць у плакатах Х. Хільцера («2-гі фестываль польскай піяністыкі»), Л. Хатдановіча («Дзень хіміка», «Берлін. Прага. Варшава», прысвечаны велагонцы свету), Т. Жалнаркевіча, які рэкламуе спаборніцтвы па цяжкай атлетыцы, В. Горкі (рэклама турысцкай фірмы «ORBIS»).

У гэтых плакатах няма нічога лішняга, усё на месцы. Кожная дэталь сведчыць аб умельстве, выдумцы аўтара.

Мастакі смела выкарыстоўваюць фон, працуюць з двума кантраснымі колерамі, дасягаючы выдатнага эфекту.

У плакаце Х. Хільцера «2-гі фестываль польскай піяністыкі» выкарыстаны чысты белы тон фона з рытмічнымі чоткімі плямамі чорнага — адкінутае наверх вечка раяля, чаргаванне белых і чорных клавішаў ствараюць эфект урачыстасці, сур'ёзнасці...

І ў той жа час польскія плакатысты дэманструюць вельмі тонкае адчуванне спецыфічных каляровых спалучэнняў.

У афішах Л. Хатдановіча, якія рэкламуюць спектаклі, мы бачым, што аўтар можа карыстацца і шырокімі інтэнсіўнымі каляровымі плямамі, і ў той жа час не цураецца тонкага каляровага штрыха.

Найбольш удала, здаецца мне, гэтае тонкае адчуванне функцыянальнасці колеру праявілася ў плакатах Урбаненка, Малецкага, Грабіньскага, Тамашэўскага.

Ёсць на выстаўцы плакаты, якія разлічаны на тое, каб выклікаць усмешку, радасць ад таго, што сутыкнуўся з сапраўднай весялосцю, гумарам.

Амаль жартам глядзіцца плакат Т. Жалнаркевіча «Цяжкая атлетыка». На чорным фоне, быццам на грыфельнай дошцы, крэйдай праведзены дзве лініі, якія перасякаюцца накшталт літары «Х», паміж імі кружок — галава, а зверху — штанга.

Выкарыстоўваюць у сваёй творчасці польскія мастакі і дасягненні сучаснай тэхнікі.

Вось плакат Л. Хатдановіча, таксама прысвечаны спаборніцтвам штангістаў. На ім фота спартсмена, які ўзняў над галавой цяжкую штангу. Фота зроблена ў негатыве. Тоны памяняліся месцамі — тое, што павінна быць чорным — белае і наадварот. Здаецца, проста фармальны эфект, але ж не. Якраз гэта незвычайнасць фатаграфіі выклікае ў нас пачуццё напружанасці, амаль трагічнасці барацьбы чалавека са штангай.

Немалое месца ў мастацтве плаката займае і шрыфт. Польскія мастакі валодаюць ім сапраўды па-майстэрску.

Выстаўка польскага плаката невялікая, але цікавага на ёй шмат. Шмат і такога, чаму варта было б павучыцца і нашым беларускім плакатыстам.

А. БАРАДАЧ.

ТЭАТР

НА АФІШЫ — МУЗЫЧНЫ ВАДЭВІЛЬ

«МАРСКІ ВУЗЕЛ» НА СЦЭНЕ ГРОДЗЕНСКАГА АБЛАСНОГА ДРАМАТЫЧНАГА ТЭАТРА.

ТОЕ, што тэатр у Гродна пачынае сёлетні сезон спектаклем «Марскі вузел», успрымалася спачатку, як дзіўная нечаканасць. Сапраўды, музычная камедыя і раптам на драматычнай сцэне! Такое бывае не часта. Але потым я падумаў, што добрая музычная камедыя, — гэта перш за ўсё напісаная па законах драматургіі літаратурная п'еса і, значыцца, жанр, які мае права жыць на сцэне і немузычнага тэатра. Падумалася, што і вадэвілі, з іх вакальнымі і танцавальнымі нумарамі, таксама ў пэўнай ступені ўзбагачаюць рэпертуар драматычных тэатраў, з'яўляюцца яшчэ і добрай творчай школай для артыстаў. Вадэвілі дапамагаюць выпрацоўваць рытмічнасць, вучаць пластычна і лёгка рухацца, хутка «пераключаць» эмоцыі, карыстацца вершаваным тэкстам і г. д.

І вось я гляджу «Марскі вузел» — спектакль па п'есе В. Віннікава і В. Крахта (музыка Я. Жаркоўскага). Менавіта ў такім плане і вырашае спектакль яго пастаноўшчык А. Струнін. Дадамо, што там, дзе рэжысёр прытрымліваецца гэтага прынцыпу, «забывае», што на тым жа матэрыяле ён мог бы паставіць і аперэту, — яго чакае поспех. Калі рэжысёр наўмысна цягне выканаўцаў у лагер чыстай аперэты, адразу адчуваецца неадпаведнасць паміж творчымі магчымасцямі гродзенскіх артыстаў і пастаўленай перад імі задачай. Гэта адчуваеш і бачыш. Але спектакль карыстаецца поспехам і, шчыра кажучы, радуе гледача. Чаму?

Мне здаецца, што адна з прычын гэтага — удалае размеркаванне роляў. Так, на сцэне дзейнічае як бы не артыстка Л. Баева, якой даручана роля перадавой трактарысткі Громавай, а непасрэдная і цікаўная да жыцця, рамантычная і ўзнёслая ў сваіх пачуццях дзяўчына, наша сучасніца. У Л. Баевай ёсць каштоўная для такога спектакля рыса — яна натуральна пераходзіць ад гаворкі да спеваў і спявае менавіта так, як трэба гэта рабіць не на музычнай, а на драматычнай сцэне.

Таксама непасрэднай натурай у «Марскім вузле» выглядае артыст Ю. Барысёнак — марскі афіцэр Раман Волгін, што разам з Маргарытай Громавай адпачывае ў санаторыі і закахаўся ў сяброўку трактарысткі, спявачку Людмілу Карцаву. Вобраз героя атрымаўся знешне абаяльным і ўнутрана багатым. Добры голас і ўменне ім карыстацца дапамагае Ю. Барысёнку маляваць характар.

Што ж, калі абедзве вядучыя ролі выконваюцца ўдала, гэта ўжо няжала для музычнай камедыі. Але добра іграюць і іншыя артысты. Нават тыя, якія «выпадаюць» з агульнага малюнка спектакля. Парадокс, але гэта так.

Артыст Ю. Нікіцін выконвае ролю мастака Васіля Ільіна, які раней таксама быў марскім афіцэрам. Створаны вобраз класічнага прастака, праўда... аперэтачнага. Гэта ўносіць у пастаноўку пэўную стылістычную стракатасць. Тут пралік не толькі Ю. Нікіціна, а і пастаноўшчыка вадэвіля: рэжысёр у розных сцэнічных абставінах «штурхае» артыста не на тое, каб ён быў па-чалавечы закаханы ў Маргарыту Громаву, а на звычайнае камікаванне. Гэта ж жыццёвыя ўмовы часам робяць Васіля смешным, а ў спектаклі рэжысёр спецыяльна абыгрывае знешнія дадзеныя артыста, касцюм і любыя абставіны, каб толькі зрабіць персанаж смешным. Разам з манерай спявання Ю. Нікіціна (дарэчы, і ў яго прыемны голас) усё гэта робіць вобраз Ільіна ў драматычным спектаклі штучнай «цытатай» з аперэты.

Артыстка Л. Колікава ў вобразе спявачкі Людмілы Карцавай не заўсёды бывае натуральнай. Часам так і хочацца паўтарыць рэпліку, што ў спектаклі Громава кідае сваёй сяброўцы: «Прасцей, прасцей!». Выканаўца ролі Карцавай — маладая артыстка. Маладая і яе гераіня — папулярная спявачка, якую любяць і ведаюць па ўсёй краіне. А на сцэне часцей дзейнічае стандартная аперэтачная «прымадонна», якая стамілася ад жыццёвых прыгод.

Наступны сцэнічны «дуэт» у «Марскім вузле» гэта — галоўны ўрач санаторыя Тарас Тарасавіч і Варвара Паўлаўна, сястра-гаспадыня. Яны ўжо трыццаць гадоў употай кахаюць адзін аднаго, але не маюць мужнасці, каб адкрыць свае пачуцці. Артысты Я. Кімберг і Н. Нячаева, якія ўвасабляюць іх на сцэне, ведаюць меру сцэнічнага такту і не дазваляюць сабе перабольшваць камедыйнасць сітуацый. Абое праводзяць свае ролі мякка, з добрым адчуваннем нюансаў у пачуццях і паводзінах. Гэта робіць персанажы прывабнымі і жыццёва праўдзівымі, хоць і непазбаўленымі добрай тэатральнасці, скажам больш, вадэвільнасці.

Задавальняе і сцэнічнае вырашэнне ролі былога лейтэнанта флоту, а цяпер фатографа Сцяпана Пчолкіна артыстам В. Грачынскім. Персанаж атрымаўся ярка камедыйны. І ўсё ж Пчолкін у трактоўцы В. Грачынскага нідзе не траціць рысаў рэальнага чалавека. Таму, мабыць, і фінал спектакля, у якім высвятляецца сапраўднае сямейнае жыццё героя, не з'яўляецца нечаканым для такога хітрунапрайдзісвета. Нельга не адзначыць, што выканаўца пластычна рухаецца на сцэнічнай пляцоўцы, па-майстэрску карыстаецца рэквізітам, выразна перадае тэкставыя знаходкі...

І скажу яшчэ пра аднаго, асноўнага ўдзельніка спектакля — пра музыку. Кампазітар Я. Жаркоўскі пісаў меладычную і маляўнічую, яркую па характарыстыках музыку «Марскога вузла» з разлікам на аркестр і дырыжора. У гродзенскім спектаклі нічога гэтага няма: ні аркестра, ні дырыжора. Няма таму, што яны не прадугледжаны штатамі. І дырэкцыя вымушана ісці на пэўнае парушэнне фінансавай дысцыпліны і запрашаць няштатных аркестрантаў.

На спектаклі «Марскога вузла» гучалі фартэпіяна, труба, кантрабас і ўдарныя інструменты. Безумоўна, гэты квартэт не можа раскрыць багацця кампазітарскай партытуры, і спяваць пад яго артыстам зусім нязручна. Тым больш, што і дырыжора няма! Адсюль і тыя прыкрыя недахопы, значныя нават для пастаноўкі драматычнага спектакля з музыкай. Вырашыць, што трэба рабіць у такіх выпадках (безумоўна, не знімаць спектакль з рэпертуару), павінна Упраўленне па справах мастацтваў Міністэрства культуры БССР.

Застаецца сказаць яшчэ пра істотныя кампаненты пастаноўкі, пра мастацкае афармленне і рэжысуру. Мастак М. Апёк стварыў выразныя і лаканічныя дэкарацыі, якія, праўда, многае трацяць з-за неадрэгуляванага святла на сцэне. Пакуль што кіпарысам і іншым дэталям мастацкага вырашэння не хапае аб'ёмнасці. Што датычыцца таго, што зрабіў у пастаноўцы рэжысёр А. Струнін, дык, па сутнасці, ва ўсім дадатным, што адзначалася ў гэтых нататках пра спектакль, значная доля поспеху належыць яму. Скажам шчыра — эксперымент з пастаноўкай музычнай камедыі, як вадэвіля з музыкай, аказаўся цікавым і патрэбным для тэатра. Адзначаныя ў спектаклі недахопы можна будзе ліквідаваць. Перш за ўсё трэба адмовіцца ад элементаў яўнай «аперэтачнасці».

Пасля пастаноўкі «Раскінулася мора шырока...» гродзенцы другі раз даказалі, што ім пад сілу музычна-драматычныя творы, якія пашыраюць жанравыя межы рэпертуару.

І. ІНІЧ.

ПЕРАКЛІЧКА СЕЛЬСКІХ КЛУБАЎ

ШТО Б СКАЗАЎ ПАЛІТРУК ЗУБАРАЎ...

КАЛІ Я ЗАЙШОЎ у пакой, старшыня сельсавета, хударлявы, яшчэ даволі малады чалавек, гаварыў па тэлефоне:

— І ўсё-такі, калі б я быў тут, я не дазволіў бы гэтага рабіць. Не пусціў бы. Якраз жа падвярнулася гэтая нарада... Мы ж летам толькі адрамантавалі памяшканне. Змянілі наглядную агітацыю, павесілі новыя кулісы на сцэне, прыгожы блакітны заднік, шторы на вокны. І ўсё зведзена на нішто. Па транспарцёры як шуганулі авёс, дык адразу ўсё сшарэла... Не разумею, як вы, загадчык аддзела культуры, маглі згадзіцца... Што? Была каманда ратаваць зерне? Я таксама за тое, каб авёс не гніў. Але добра пашукаўшы, для яго можна было знайсці другое памяшканне...

Старшыня яшчэ доўга гаварыў па тэлефоне. А я ўспамінаў размову ў райкоме партыі. Цяпер я разумеў, чаму спахмурнеў сакратар райкома Г. Бязручанка, калі даведаўся, што мяне цікавіць Благавіцкі сельскі клуб. «Як ён працуе зараз? — перапытаў сакратар. — Так, нічога... З'ездзіце самі, паглядзіце, як і што там. Лепш адзін раз убачыць, чым сто разоў пачуць».

І вось Мікалай Аляксандравіч Філімоненка, старшыня сельсавета, паказвае мне клуб. Хадзіць далёка не прыйшлося. Кабінет яго побач са сцэнай. Праўда, зараз яе цяжка назваць сцэнай — яна нагадвае куток закінутага мэблевага склада: тут састаўлены шматпавярховымі ярусамі крэслы, звалены ў кучу стэнды. А ў глядзельнай зале цьмяна блішчалі аўсяныя барханы.

— Працую я тут не вельмі даўно. Але чуў ад мясцовых старажылаў, што калісь у Благавічах была добрая хата-чытальня. Славілася яна на ўсю Беларусь, — зазначыў Мікалай Аляксандравіч.

Так, хата-чытальня сапраўды калісь была тут.

19 ВЕРАСНЯ 1924 года газета «Правда» аб'явіла па ініцыятыве Надзежды Канстанцінаўны Крупскай і Марыі Ільінічны Ульянавай усесаюзны конкурс на лепшую хату-чытальню. Журы ўзначальвала Н. К. Крупская. Па выніках конкурсу першую прэмію імя Леніна атрымала Выбаргская хата-чытальня Астраўскага павета Пскоўскай губерні і Благавіцкая хата-чытальня Чавускага павета Магілёўскай губерні.

Хто ж дамогся такога бліскучага поспеху ў тыя цяжкія гады? Хто праславіў глухое беларускае сяло на ўсю краіну?

Неўзабаве пасля перамогі Кастрычніка ў Благавічах з'явіліся былыя франтавікі, два старыя сябры, настаўнікі Бічукоў і Жыркевіч.

— Ну, што, браткі, пачнём будаваць новае жыццё, — гаварылі яны сялянам. — Трэба, каб было яно культурным, прыгожым. Будзем вучыцца!..

Праз некаторы час пры мясцовай школе настаўнікі-энтузіясты стварылі культурна-асветніцкі гурток. Тут чыталі газеты, праводзілі дыспуты, развучвалі рэвалюцыйныя песні. Дапамагаў настаўнікам Чавускі ваенны камісарыят — дасылаў газеты, часопісы.

У 1919 годзе ў Благавічы прыехаў палітрук Зубараў. Раненні, хвароба падламілі яго здароўе. Не мог палітрук змагацца на фронце, але не мог ён і сядзець склаўшы рукі ў вёсцы. Разам з настаўнікамі палітрук Зубараў адкрыў у Благавічах хату-чытальню, адну з першых на Беларусі. Па традыцыі называлася яна тады народным домам. Кіраваў хатай-чытальняй савет, у які ўваходзілі настаўнікі, сяляне-беднякі.

...На стале гарыць шахцёрская лямпа. Вакол яго сядзяць людзі. З лямпы знялі шкло, жалезную сетку, і ружовы язычок агню палахліва трапеча, калі хто-небудзь прастуджана кашляне, ці занадта моцна пыхне самакруткай. Засядае савет хаты-чытальні.

— Прапаную арганізаваць тры гурткі: перш-наперш сельскагаспадарчы, потым палітычны і агульнаадукацыйны. Памойму, такія гурткі патрэбны нам дазарэзу... — павольна, нібы ўзважваючы кожнае слова, гаварыў палітрук Зубараў. — Ну, і само сабой, песні, скокі, пастаноўкі розныя. Словам, каб народны дом наш быў сапраўдным домам кожнага селяніна...

Закіпела работа. Жадаючых займацца ў гуртках знайшлося шмат, каля паўтараста чалавек. А на спектаклі збіраліся людзі з усіх навакольных вёсак. Агульнаадукацыйны гурток ператварыўся ў пастаянную вячэрнюю школу.

Настаў 1920 год. Палітрук Зубараў пайшоў на фронт вызваляць Беларусь ад белапалякаў. Вярнуўся ён праз два гады. Прыйшлося пачынаць нанава. Савет чытальні, актывісты ўскладчыну купілі абсталяванне. Часта праводзілі вечары, спектаклі. А якое было свята ўраджаю! Прайшло яно пад лозунгам «Рэвалюцыя пачалася ў баях, а закончыцца павінна на палях». Слава пра Благавіцкі народны дом кацілася ад сяла да сяла. Пад яго ўплывам былі створаны чырвоныя куткі ў многіх суседніх вёсках.

Вельмі добра працаваў у хаце-чытальні стол даведак. Прыходзілі сюды сяляне з самымі рознымі пытаннямі. Асабліва цікавіліся новымі савецкімі законамі. Мясцовыя жартаўнікі ахрысцілі стол даведак «Філіялам народнага камісарыята юстыцыі». Потым Зубараў паехаў у Данбас. Яго справу працягваў сакратар камсамольскай арганізацыі Барысенка.

ВОСЬ ЯКУЮ гісторыю расказалі мне ў Благавічах. А зараз не свецяцца вокны Благавіцкага сельскага клуба. Не чуваць у ім музыкі і спеваў. Затое весела і бесклапотна чырыкаюць вераб'і, задаволена пішчаць мышы. Ім тут раздолле.

Няўжо вінаваты ў гэтым ураджай, крыху вышэйшы запланаванага? А мо старшыня мясцовага калгаса М. Ткачоў не ведаў, што рабіў? Ведаў. Не першы раз клуб ратуе авёс, лубін. На думку старшыні, што з клубам, што без клуба — усё роўна. І такія адносіны кіраўніцтва арцелі да асяродка культуры — адна з прычын таго, што ў апошнія гады зачахла работа клуба. Часта мяняліся ў ім загадчыкі, але становішча не паляпшалася.

Летась у снежні клуб узначаліў Анатоль Рыжоў. Што зроблена за гэты час?

— Лекцыі, даклады чытаюцца... Гастралёры выступаюць. Нікалаеўскі тэатр нават прыязджаў. Неяк збіраліся мы арганізаваць свята вясны... Але сарвалася. Што яшчэ? Кіно бывае... — Анатоль прыгладзіў яршысты чуб і рашуча прамовіў: — А шчыра кажучы, вяла ўсё ў нас ідзе... І людзі не хочуць хадзіць у клуб...

А давайце задумаемся: чаго ім туды ісці? Амаль за цэлы год тут не было ніводнага цікавага вечара. Пісаць і чытаць зараз калгаснікі ўмеюць. Нямала ў Благавічах тэлевізараў, у кожным доме — радыё, газеты.

Культурны ўзровень калгаснікаў цяпер намнога ўзрос, і старыя формы і метады клубнай работы далёка не задавальняюць сёння сельскіх жыхароў. Многія нашы сельскія ўстановы культуры перабудавалі ўжо сваю работу, вядуць яе цікава, разнастайна. Актыўна прапагандуюць ленінскую спадчыну, настойліва выхоўваюць сельскіх працаўнікоў. Як грыбы пасля дажджу, нараджаюцца ў вёсках новыя калектывы мастацкай самадзейнасці. У тым жа Чавускім раёне ў вёсцы Капані ёсць даволі вялікі хор.

ШТО Ж ТРЭБА зрабіць, каб кожны калгаснік у Благавічах мог сказаць: «Клуб — мой дом»? Як адрадзіць былую славу асяродка культуры і што ўзяць на ўзбраенне з арсенала хаты-чытальні?

Перш-наперш трэба згуртаваць вакол клуба актыў. А згуртаваць ёсць каго. Разам з дырэктарам мясцовай дзесяцігодкі Уладзімірам Глінковым мы налічылі ў вёсцы больш трох дзесяткаў інтэлігентаў. Хіба гэта не сіла, здольная падняць узровень культурна-асветнай работы! І бракуе мясцовым інтэлігентам толькі ініцыятывы, той самай, якая была ў палітрука Зубарава і яго сяброў. Калі ўзяцца з душой, дружна, дык можна арганізаваць сельскагаспадарчы гурток — ён патрэбен і зараз, і старшыня калгаса за яго прагаласуе абедзвюма рукамі. Не пашкодзіла б мець добры стол даведак. Пры клубе ёсць даволі багатая бібліятэка і нямала ў ёй розных даведнікаў. Загадвае бібліятэкай Аляксандра Пракопаўна Новікава — бывалы, вопытны работнік. Магла б і яна больш дапамагаць у арганізацыі масавых мерапрыемстваў.

Даўно пара стварыць у Благавічах вялікі калектыў мастацкай самадзейнасці. Зараз яго няма зусім, калі не лічыць гурткоў у школе.

— Калі б вы пачулі, як нашы жанкі спяваюць! Ідуць летам з работы, ды як ударыць песню — у Чавусах чуваць... Я і сам калісь ого, як пець любіў, — хваліўся мне мясцовы старажыл, каржакаваты, сівы, гладка пагалены дзядок.

Так, у вёсцы многа аматараў песень, драматычнага мастацтва. Дарэчы, настаўнікі зрэдку ставяць спектаклі, але пастаяннага драмгуртка няма.

Значная доля віны падае на кіраўніка асяродка культуры. Мне здаецца, што Анатоль не выпадковы чалавек у клубе. Пасля службы ў арміі ён вучыўся на курсах культасветработнікаў у Мінску, зараз студэнт-завочнік Магілёўскага музычнага вучылішча. Здавалася б, яму і карты ў рукі. Але зрабіў Анатоль пакуль што вельмі мала.

— Прыязджайце да нас зімой і пабачыце, які будзе хор і драмгурток, — упэўнена гаварыў Анатоль Рыжоў. — Мне самому ўжо абрыдла сядзець, склаўшы рукі...

Хочацца спадзявацца, што будуць не толькі хор і драмгурток, не толькі канцэрты і танцы, а і цікавыя тэматычныя вечары, дыспуты, абмеркаванні фільмаў, кніг, выстаўкі народных умельцаў. Што, нарэшце, не будуць «зрывацца» святы вясны, ураджаю.. Ды колькі яшчэ чаго можна прыдумаць, каб зрабіць клуб любімым месцам адпачынку калгаснікаў! А Благавіцкі сельскі клуб можа і павінен быць такім месцам.

Л. ЛЯВОНАЎ,
спец. кар. «Літаратуры і мастацтва».

Чавускі раён.

З ПОШТЫ ЛіМ-а

У РЫБЫ ВОРАГАЎ МНОГА

Вельмі добра, што газета «Літаратура і мастацтва» ўзняла пытанне аб ахове рыбы ў нашых вадаёмах, надрукаваўшы артыкул І. Скапарава «А рыба маўчыць...» (гл. «Літаратура і мастацтва» ад 30 верасня г.г.).

Сапраўды, рыбы ў нашых рэках і азёрах становіцца менш і менш. Вось і наша палеская рэчка Убарць калісьці была такая рыбная, што, як гавораць старыя палешукі, хоць ты пугай лаві. Траляліся самы кілаграмаў па сто. А колькі было шчупакоў, язёў і ляшчоў!

Зусім не тое зараз. Праўда, рыба яшчэ не звялася. Але гэта можа стацца, калі нічога не рабіць.

Выйсце ж ёсць добрае. Трэба больш сурова караць браканьераў. У нашым раёне амаль усюды, асабліва вясной і летам, рыбу глушаць толам. На гэтыя выбухі рэагуе, бадай, адна рыба. А міліцыя маўчыць!

Кажуць, браканьераў трэба лавіць толькі на рацэ. Але на рацэ яны абачлівыя. Ды і работнікаў міліцыі там не ўбачыш. А вось на рынак браканьер не баіцца рыбу выносіць. Прадасць нават самому міліцыянеру. Маўляў, не злоўлены — не злодзей. А чаму не злоўлены? Хіба так цяжка зразумець, што той, хто ловіць вудачкай, на рынак не панясе?

Няма, кажуць, у кодэксе артыкула адпаведнага. І зноў на тое ж указваюць: «Вось каб яны на рацэ папаліся...»

Я думаю, што калі такога артыкула сапраўды няма, дык яго трэба ўвесці.

І яшчэ. Многія маюць сеткі, адкрыта іх сушаць на гарышчах, платах і нават на беразе рэчкі. А вось канфіскаваць іх ніхто не можа. Зноў гавораць: «Артыкула няма». Дзіўная рэч! Няўжо 30—50-метровымі невадамі браканьеры агароды ад вераб'ёў ахоўваюць?

На маю думку трэба наладзіць больш строгі нагляд за аўтатранспартам. Гэта зноў-такі датычыць міліцыі і кіраўнікоў тых устаноў, дзе ёсць аўтамашыны. Нікога не цікавіць, ці начуюць машыны ў гаражы. А вельмі часта на іх раз'язджаюць браканьеры, прычым, удзельнічаюць у «набегах» і кіруючыя работнікі.

Зусім занядбалі ахову прыроды нашы сельскія Саветы. Чаму б, скажам, не даручыць дэпутатам у якасці грамадскай нагрузкі сачыць за гэтай справай? Яны маглі б выдатна з гэтым спраўляцца па месцы жыхарства.

Рыба ў рацэ больш любіць тыя месцы, дзе многа на беразе дрэў, хмызнякоў. Але гэтыя абсады бязлітасна знішчаюцца. Калі пры сплаве бярвенняў па Убарці частка іх засядае, сплаўкантора накіроўвае бульдозеры. Бульдазерысты разам з драўнінай спіхваюць у ваду хмызнякі, маладыя дрэўцы. І зноў-такі на гэтае механізаванае шкодніцтва ніхто не звяртае ўвагі. Рака забруджваецца, мялее з году ў год.

І яшчэ некалькі думак. Мне здаецца, што рыбалоўныя сеткі нельга прадаваць у магазінах. Калі ёсць дзе рыбалоўныя прамысловыя брыгады, то сеткі ім няхай прадастаўляюцца якім-небудзь іншым спосабам. А то ў большасці выпадкаў яны трапляюць у рукі браканьераў. Калі ж і прадаваць, дык толькі з пісьмовага дазволу старшыні раённага аддзялення Таварыства паляўнічых і рыбаловаў. Так, напрыклад, як стрэльбы і боепрыпасы паляўнічым.

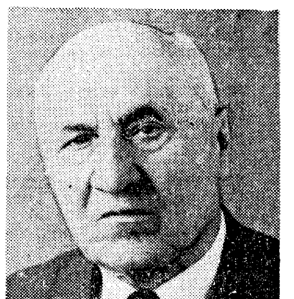
Я цалкам падзяляю думку аўтара артыкула аб тым, што трэба забараніць падводнае паляванне на рыбу. Але галоўнае, паўтараю, — трэба заканадаўчым органам перагледзець тыя артыкулы кодэкса, дзе гаворыцца аб мерах і метадах барацьбы з браканьерствам. Далі ж свае дадатныя вынікі новыя меры па барацьбе з хуліганствам.

П. ШЫБУТ,
рыбалоў-аматар.

Лельчыцкі раён.

ВІНШУЕМ З ЮБІЛЕЕМ!

СЛОВА ПРА НАСТАЎНІКА

У аўдыторыі — цішыня. Нехта схіліўся над канспектам, нехта задуменна слухае... За кафедрай — вядомы педагог рэспублікі, заслужаны дзеяч навукі, кандыдат педагагічных навук, дацэнт Міхаіл Іванавіч Жыркевіч.

Паўстагоддзя аддаў Міхаіл Іванавіч нялёгкай, але пачэснай і высакароднай працы настаўніка, выхавацеля моладзі. Яшчэ ў 1920 годзе ён стаў за настаўніцкі стол. У 1923 годзе для павышэння сваёй адукацыі М. Жыркевіч едзе ў Мінск, паступае на этнолага-лінгвістычнае аддзяленне філалагічнага факультэта БДУ. Лекцыі па мове і літаратуры Я. Коласа, прафесараў І. Замоціна, У. Вазнясенскага, М. Піятуховіча, Я. Барычэўскага, Я. Воўк-Левановіча, асабістае знаёмства і дружба з К. Чорным, К. Крапівой, П. Глебкам, П. Броўкам, І. Гутаравым, якія ў той час вучыліся ва універсітэце, прывілі яму вялікую любоў і пашану да роднага слова. Скончыўшы універсітэт, М. Жыркевіч выкладае беларускую мову і літаратуру ў сярэдняй школе, потым у Магілёўскім педагагічным тэхнікуме і інстытуце. З пачатку Вялікай Айчыннай вайны М. Жыркевіч — афіцэр Савецкай Арміі, а пасля лячэння ў шпіталі працуе ў адной з сярэдніх школ Мінусінскага раёна Краснаярскага краю.

У 1943 годзе па выкліку Міністэрства асветы БССР М. Жыркевіч прыязджае на станцыю Сходня пад Масквой, куды быў часова эвакуіраваны Беларускі дзяржаўны універсітэт. Тут ён чытае лекцыі па сучаснай беларускай мове і методыцы яе выкладання, тут у 1944 годзе паспяхова абараняе кандыдацкую дысертацыю.

М. Жыркевіч — сааўтар першага стабільнага падручніка беларускай мовы для няпоўнай сярэдняй і сярэдняй школы. Першае выданне гэтай кнігі ўбачыла свет у 1937 годзе. Пазней, пасля вайны ўжо, ён стварае новыя падручнікі па роднай мове — «Беларуская мова, частка першая. Фанетыка і марфалогія» і «Беларуская мова, частка другая. Сінтаксіс», якія штогод перапрацоўваліся і перавыдаваліся. Цяпер М. Жыркевіч працуе над падручнікам для сярэдняй школы па новых праграмах.

Вопытны педагог, любімец студэнцкай моладзі, М. Жыркевіч з'яўляецца аўтарам шматлікіх навуковых артыкулаў пра моўнае майстэрства Янкі Купалы і Якуба Коласа, пра методыку выкладання роднай мовы ў вышэйшых навучальных установах, пад яго рэдакцыяй выпушчаны наглядныя табліцы па арфаграфіі і сінтаксісе беларускай мовы для сярэдніх школ.

Не злічыць сёння выхаванцаў Міхаіла Іванавіча — іх можна сустрэць у школах, ВНУ, у сценах навукова-даследчых інстытутаў, у рэдакцыях газет, часопісаў і выдавецтваў. І сёння Міхаіл Іванавіч жыве кіпучым, неспакойным жыццём. Ён шчодра перадае свой багаты жыццёвы і педагагічны вопыт студэнцкай моладзі, чытае лекцыі і праводзіць практычныя заняткі, кіруе напісаннем семінарскіх, курсавых і дыпломных работ, часта наведвае школы Мінска, дзе знаёміцца з перадавым вопытам выкладання мовы і літаратуры.

Побач са шматграннай педагагічнай і навуковай дзейнасцю М. Жыркевіч прымае актыўны ўдзел у грамадскім жыцці. Пятнаццаць гадоў ён кіраваў кафедрай роднай мовы ва універсітэце, быў дэканам філалагічнага факультэта, часта выступаў і выступае на розных рэспубліканскіх, гарадскіх і універсітэцкіх канферэнцыях і сходах перад навуковай грамадскасцю Мінска і рэспублікі.

Радзіма высока ацаніла заслугі Міхаіла Іванавіча Жыркевіча. У 1951 годзе яму было нададзена званне заслужанага дзеяча навукі БССР, ён узнагароджаны двума ардэнамі «Знак Пашаны», шматлікімі медалямі, ганаровымі граматамі, значком «Выдатнік народнай асветы».

У дзень 70-годдзя з дня нараджэння Міхаіла Іванавіча Жыркевіча шматлікая армія яго выхаванцаў, навуковая грамадскасць рэспублікі горача вітае дарагога юбіляра, жадае яму доўгіх гадоў жыцця, далейшых творчых поспехаў на ніве народнай асветы.

Я. КАМАРОЎСКІ,
кандыдат філалагічных навук, дацэнт БДУ імя У. І. Леніна.

Дзяржаўныя прэміі БССР

АБМЯРКОЎВАЕМ ВЫЛУЧАНЫЯ ТВОРЫ

ДЗЕНЬ, ЯК ЖЫЦЦЁ

Кожнай раніцай чалавек нараджаецца нібы нанава, бо кожны новы дзень нясе яму нешта сваё. Кожны новы дзень — гэта непаўторнае звяно ў бясконцым ланцугу гісторыі. Таму дзень чалавечага жыцця нельга разглядаць без сувязі з тым, што было, і без думкі пра тое, што будзе.

Гэта міжволі прыгадваецца, калі чытаеш зборнік вершаў Янкі Сіпакова «Дзень», адметная рыса якога — цэльнасць, кампазіцыйная і гарманічная завершанасць, глыбокі чалавечы роздум над мінулым, сучасным, будучым.

Менавіта па прынцыпе чалавечага дня, а, дакладней, жыцця размеркаваны ў кніжцы вершы. Ранак дня, пачатак жыцця — гэта заўсёды вялікая і хвалюючая радасць адкрыцця нязведанага.

> Пушчу турбуе клопат адзіны:
> У пушчы — радзіны.
> На гэтай зялёнай птушынай планеце
> У кожным гняздзе нараджаюцца дзеці.

Потым гэтая жывая істота будзе пазіраць на свет прагнымі вачыма, услухоўвацца ў гукі і пахі зямлі, прыглядацца да яе колераў, набірацца моцы, і аднойчы яна далучыцца да гэтага свету колераў, фарбаў, гукаў, ажыве, залапоча, заспявае, заіскрыцца. І спрадвечная цікаўнасць — гэты няспынны рухавік жыцця — абудзіць у жывой істоце голад па нязведаным, далучыць яе да самай гушчыні навакольнага свету. Так робіць мурашка, што «выходзіць лівень гулкі паглядзець», так робіць і «чалавек вуглаваты», які

> Спатыкаецца аб прасторы,
> аб гнёзды,
> дзе спяць птушаняты,
> І нават за неба,
> за зоры
> чапляецца чалавек вуглаваты.

Сапраўдны чалавек — гэта нястомны шукальнік новага, гэта «вечнае дзіця», якому наканавана «спатыкацца» на парозе нязведанага, але ісці наперад, пазнаць вялікае захапленне, адчуць шчымлівую асалоду адкрыцця і ўрэшце самому здзівіцца перад зробленымі сваімі рукамі, па-новаму ўбачыць і адчуць самога сябе.

У паэзіі Я. Сіпакова шмат чыстага «паветра», якім лёгка дыхаць, якое не толькі асвяжае, але і абуджае, як кажуць, «чалавечае ў чалавеку».

> Не ведаю, што робіцца са мной:
> Ад дабраты я плачу чалавечай,
> Заўсёды плачу ад спагады нечай —
> Не ведаю, што робіцца са мной!
> А крыўда не ўгінае мае плечы,
> Не плачу перад подласцю самой...
> Не ведаю, што робіцца са мной —
> Ад дабраты я плачу чалавечай.

Усяго восем радкоў філігранна адточанага трыялета хапіла паэту, каб ажыла, вольна і прасторна запульсавала вялікая думка пра нязломнасць і высакароднасць чалавечага духу.

Крытыкі пісалі ўжо, што ў асобе Я. Сіпакова мы маем паэта высокай паэтычнай культуры, шырокага творчага дыяпазону са схільнасцю да філасофскага аналізу рэчаіснасці, адзначалі таксама рамантычную ўзнёсласць яго паэзіі.

Значнае месца ў кнізе «Дзень» займае раздзел «Вышыня поўнага сонца». Раздзел гэты — пра вяршыню чалавечага жыцця, пра той яго перыяд, калі творчыя магчымасці чалавека найбольш поўна праяўляюцца, калі «каэфіцыент карыснага дзеяння» яго дасягае найвышэйшай велічыні. З вяршыні чалавечай сталасці найбольш яскрава відаць галоўныя напрамкі развіцця чалавечага грамадства, як ніколі выкрышталізоўваецца непакой за чалавека, за яго ўчынкі, дзеянні, парыванні. Паэт хоча, каб чалавек быў гарманічна дасканалы, каб розум, дадзены яму прыродай, ён выкарыстоўваў дзеля дабра людскога. І гэта тым больш важна, што ў памяці народнай назаўжды засталіся «зарубкі» мінулага — страшэнная спусташальная вайна.

> Успаміны не ўсе зааратны.
> Напамінкаў,
> зірніце,
> колькі.
> І з зямлі,
> бы з глыбокай раны,
> Яшчэ й сёння
> выходзяць асколкі.

Прачытаўшы гэтыя радкі, не забудзеш іх, зноў і зноў паўторыш, адчуеш, што гэта сама гісторыя, якую ніхто не мае права забыць.

Каштоўнай рысай таленту Я. Сіпакова з'яўляецца яго ўменне знянацку спыніць увагу чытача, субяседніка на агульнавядомым, сказаць пра «звычайнае» незвычайна. Але сказаць не дзеля арыгінальнасці, штукарства, а дзеля таго, каб увесці чытача ў шматгранны свет рэчаіснасці з усімі яго радасцямі, клопатамі, з усімі яго кантрастамі. Гэтая рыса надае творчасці паэта шырыню, глыбіню, тое, што мы называем шматграннасцю паэтычнага бачання свету.

І, самае галоўнае, чалавек у паэзіі Я. Сіпакова паўстае як каштоўная творчая адзінка, як непаўторны свет, у якім адлюстраваны ўсе супярэчнасці рэчаіснасці. Сапраўды, кожны чалавек нараджаецца толькі адзін раз, нараджаецца не для таго, каб быць ахвярай кагосьці ці чагосьці. Чалавек у Я. Сіпакова — «актыўны», са шчырай сумленнай душой, ён прагне дзейнасці, міру і цішыні, але ён ніколі не дасць зняважыць, абылгаць сваю зямлю, свой народ, сваю славу. Дастаткова прыгадаць вершы «Вечаровая песня лесаўчыка», «Пажар у старажытным Полацку», «Пятля Кастуся Каліноўскага», «Перасяленцы».

Я. Сіпакова хвалююць адвечныя праблемы дабра і зла, ён па-мастацку вобразна і пераканаўча ўмее паказаць чалавека ў лепшых сваіх праявах, — чалавека-творцу, барацьбіта, і ў той жа час ён можа тонка прааналізаваць, не апускаючыся да сухіх філасофскіх абагульненняў, прычыны, якія часам робяць з чалавека раба або ката.

Пераход у апошні раздзел кнігі — «Вечаровая мудрасць дрэў» — амаль непрыкметны, нібы ідзе нарастанне музычнага тону ад піяна да крэшчэнда. Нават у гэтым кніга паэта выгадна вылучаецца сярод іншых кніжак вершаў, у якіх можна ператасоўваць вершы як хочаш, ад чаго кніжка ні выйграе, ні прайграе. У гэтым раздзеле голас паэта набывае новую сілу, новыя якасці, хоць, натуральна, паэт часам дае чытачу перадыхнуць ад напружання думак і пачуццяў.

Галоўная думка большасці вершаў апошняга цыкла кнігі — клопат аб заўтрашнім дні зямлі, чалавецтва, свайго краю, свайго сына. Паэт баіцца, каб людзі не праспалі таго страшэннага моманту, калі нейкі «халодны робат» націсне на кнопку атамнай устаноўкі і свет ускалыхне з краю ў край новая жахлівая вайна. Паэт верыць у будучыню,

> У свет, не палоханы войнамі,
> Дзе людзі не баяца аўтаматаў і бомбаў,
> Забыліся пра канцлагеры
> І не ведаюць,
> Як паміраюць цяжкапараненыя дамы,
> Як назаўсёды змаўкаюць дзіцячыя вочы.

Важкі атрымаўся зборнік у Я. Сіпакова. Чытач знойдзе ў ім рэакцыю паэта на шматлікія праявы жыцця, рэакцыю, якая вельмі блізка да рэакцыі кожнага сумленнага чалавека, якому дарагія чалавечнасць, мір, свабода і шчасце людзей.

Цікавы і багаты фармальны бок вершаў Я. Сіпакова. Ён аддае перавагу свабоднаму вершу, і тут у яго ёсць плённыя здабыткі. Верш у паэта сціслы, адточаны, афарыстычны.

Кніжку вершаў Янкі Сіпакова «Дзень» бярэш у рукі як святочны падарунак. Яна выдатна аформлена мастаком Ю. Зайцавым, хораша выдадзена — на дзіва добрае спалучэнне формы і зместу, што, на жаль, бывае не часта.

Далучаю свой голас да тых, хто вылучыў зборнік вершаў паэта на атрыманне ганаровай прэміі імя Янкі Купалы.

Уладзімір ДАМАШЭВІЧ.

РОДНАЕ

Кантата «Беларускія песні» Анатоля Багатырова — плён глыбокага роздуму сур'ёзнага мастака. Гэта сінтэз таго, што дасягнуў майстар у сваіх папярэдніх вакальных, харавых і сімфанічных творах.

Яшчэ будучы студэнтам Беларускай дзяржаўнай кансерваторыі, ён апрацоўвае самабытныя народныя песні для голасу і фартэпіяна, для розных хораў. Інтанацыямі народнага меласу надзяліў ён і яркія вобразы сваёй дыпломнай першай кантаты «Паэма-казка пра Мядзведзіху».

Народны мелас арганічна ўвайшоў ва ўсю творчасць кампазітара, памагае яму раскрыць і лірыку пачуццяў, і гераічны парыў, і драматычнае напружанне, і гімнавую ўзнёсласць, і радаснае светаадчуванне герояў. Опера «У пушчах Палесся», сімфоніі і сімфанічная сюіта, фартэпіяннае трыо, канцэрты і санаты, рамансы, песні і хоры на словы беларускіх паэтаў, кантаты «Беларускім партызанам», «Беларусь», «Леніну слава», апрацоўкі беларускіх народных песень і іншыя творы Анатоля Багатырова — прыклад чулага і беражлівага скарыстання народных напеваў. Яны гучаць то ў захаваным, нязменным выглядзе, то ў творчым пераасэнсаванні, а часцей за ўсё — толькі асобнымі інтанацыямі, на падставе якіх кампазітар стварае ўласныя мелодыі, блізкія да народных.

Яркім прыкладам творчага асэнсавання нацыянальнага меласу з'яўляецца шостая кантата А. Багатырова «Беларускія песні» для хору, салістаў і вялікага сімфанічнага аркестра, прысвечаная 50-годдзю БССР і Кампартыі Беларусі. У яе аснове — шэсць народных песень і адна — кампазітара, напісаная на словы Ніла Гілевіча.

Зварот А. Багатырова да старадаўніх народных песень не азначае адыходу ад сучаснасці. Кампазітар выбірае такія вобразы, якія і сёння блізкія нам. Гэта — антываенныя песні «Зашумела сасоначка» пра ўдаву, якая няўцешна гаруе па сваім мужы, што загінуў на вайне, і баладнага складу рэкруцкая «Ой, выходзіць цёмная хмара», і жартоўная «А ў полі азярэчка», і танцавальна-карагодная «Зялён-гай».

Думы кампазітара аб Радзіме, прыгажосць яе прыроды, сыноўняя любоў да яе ўвасоблены ў песні, напісанай на словы паэта Ніла Гілевіча «Край мой, беларускі край».

Кантата «Беларускія песні» прыцягвае не толькі эмацыянальнасцю, свежасцю, шчырасцю. Яна яшчэ і сапраўдная музычная энцыклапедыя народнай песні. Захоўваючы меладычныя, рытмічныя і ладавыя асновы беларускай народнай песнятворчасці, Анатоль Багатыроў узбагачае яе разнастайнымі сродкамі выразнасці, звяртаючы вялікую ўвагу на тэкставыя эпізоды. Напрыклад, для драматызацыі тэксту ў песні «Там, дзе круты явар уецца» ўводзіцца рэчытатыў, а ў песнях «Ой, не вылятай, сівая зязюля» і «Ой, выходзіць цёмная хмара» — арганічна аб'яднаны напевы. Гарманічная мова кампазітара адпавядае сучаснаму музычнаму стылю.

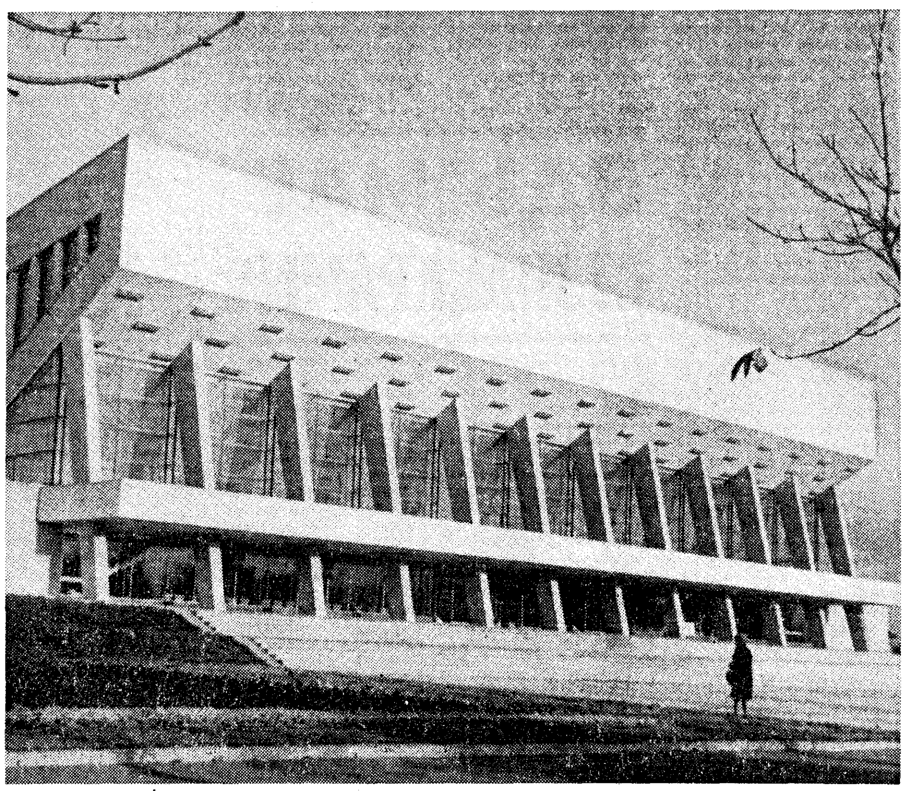
Харавыя песні ў кантаце, то звязаныя з традыцыямі народнага харавога шматгалосся, то з прыёмамі прафесіянальнага пісьма. Аўтар зыходзіць тут ад сюжэтнай асновы песні. Ад яе ж залежыць і склад хораў: яны ў кантаце змешаныя або аднародныя. Ды і сама будова песень залежыць ад зместу. Тут і вакальныя дыялогі (своеасаблівае тэатралізаванае дзеянне), і сольныя эпізоды (тэнаровую арыю нагадвае «Там, дзе круты явар уецца»).

У кантаце «Беларускія песні» значная і партыя аркестра. Пачынаецца яна шырокім, поўным драматызму, аркестравым уступам, а далей то падкрэслівае псіхалагічны «падтэкст», то звязана з гукапіснымі эпізодамі (фанфары, тупат коней і г. д.). Не менш важная роля аркестра і ў суправаджэнні вакальных партый.

Анатоль Багатыроў — мастак, творчасць якога вызначаецца адточанасцю і прадуманасцю ва ўсіх дэталях. Творы кампазітара звяртаюць на сябе ўвагу перш за ўсё ідэйна-эстэтычнай значнасцю, глыбінёй выбару выяўленчых сродкаў. Вось і «Беларускія песні» — яскравы прыклад любві і павагі кампазітара да мастацтва народа. Кантата пераканаўча паказвае якія велізарныя творчыя магчымасці тояць у сабе песні беларускага народа.

Дык няхай жа звонка гучыць на прасторах нашай неабсяжнай Радзімы кантата А. Багатырова «Беларускія песні». Няхай яна расказвае людзям аб прыгажосці і паэзіі беларускага краю, аб любві народа да роднай зямлі.

С. НІСНЕВІЧ.

Вось ужо некалькі год гэты будынак упрыгожвае Паркавую магістраль. Сёння, напэўна, нельга знайсці ў Мінску чалавека, які б не пабываў тут на спартыўных спаборніцтвах, канцэртах, выстаўках. І кожнага наведвальніка Палац спорту сустракаў гасцінна...

Сёлета будынак Палаца спорту вылучаны на атрыманне Дзяржаўнай прэміі БССР.

ЭКСПЕРЫМЕНТ ЦІКАВЫ, АЛЕ...

Вы пераходзіце мост праз Свіслач і раптам бачыце лёгкія, празрыстыя абрысы выставачнага павільёна ВДНГ БССР. Беражна захаваныя старыя дрэвы ўносяць цеплыню ў ансамбль каменя і металу, звязваюць навакольны ландшафт і будынак. Чотка падзелены і функцыянальныя зоны — зона адпачынку, кафэ, сквер з вадаёмам. Увесь ансамбль стварае ўражанне лёгкасці, дакладнасці, прыгажосці.

На жаль, гэтае ўражанне знікае, калі ўваходзіш у залу, дзе размешчана экспазіцыя выстаўкі. Зала яўна малая для той колькасці экспанатаў, што размешчаны ў ёй. Глядач губляецца ад такога багацця інфармацыі, ніякія намаганні мастакоў-дэкаратараў не ратуюць становішча.

У экспазіцыі ствральнікі яе не прадугледзелі «ўдарных пунктаў», акцэнтаў. З аднолькавымі пачуццямі праходзіш і міма буйных станкоў, і міма стэндаў з вырабамі лёгкай прамысловасці, міма макетаў электрастанцый і куткоў, у якіх расказваецца аб багаццях беларускай зямлі. Не выратоўваюць становішча, не звязваюць экспазіцыю ў адзінае цэлае і шматлікія манументальныя і дэкаратыўныя ўпрыгожанні, якія выпадаюць з агульнай інтанацыі выстаўкі.

Вельмі непрыемнае ўражанне пакідае вялізны клееены вітраж. Ён раздроблены кампазіцыйна, не маштабны ў адносінах да прасторы залы — колькі ні ўглядвайся ў яго, акрамя асобных дэталей нічога не разгледзіш.

Для ўпрыгожання, напэўна, хапіла б добра вырашанай і выкананай манументальнай кампазіцыі ў цэнтры (метал, чаканка).

Прыемна глядзіцца вітраж на дапаможным будынку. Ён добра знойдзены ў маштабе, вельмі ўдала выкананы. Ноччу, асветлены з сярэдзіны, ён пакідае незабыўнае ўражанне.

Вельмі прыкра, што архітэктары не прадумалі як след маршрут агляду. Не прадугледзелі такога пункта, з якога можна было акінуць вокам усю экспазіцыю. Балкон, які быццам спецыяльна для гэтага і прадугледжаны, застаўлены шчытамі з фотаздымкамі, стэндамі з экспанатамі, дыяграмамі.

Зразумела, ёсць у выставачным павільёне куткі, якія вырашаны на вельмі высокім мастацкім узроўні. І перш за ўсё гэта датычыцца вестыбюля. Ніводная дэталь не выбіваецца з яго агульнага настрою. Ён стварае ўражанне велічнасці і ўрачыстасці.

Я, канечне, разумею, якая складаная задача стаяла перад аўтарскім калектывам архітэктараў і мастакоў, разумею і тое, што афармленне экспазіцыі Выстаўкі дасягненняў народнай гаспадаркі БССР вопыт унікальны па сваім размаху. Але ж і пралікі ў гэтай рабоце відавочныя...

А. МОРСАЎ,
мастак.

ГАЛОЎНЫ СПЕЎ

У кароткай анатацыі да кніжкі «Неруш» Рыгора Барадуліна сказана: «...дзе б ні праходзілі паэтавы дарогі — сэрца ягонае заставалася на беларускай, на азёрнай, на партызанскай, на прапахлай жывіцай і порахам Ушацкай зямлі». І песня паэтава — пра гэтую зямлю. Спеў пра любоў да яе — ягоны галоўны спеў.

> Люблю цябе у веснавых праталінах,
> У белай хустцы маладых снягоў.
> Як на грыбы, багата ты на таленты —
> Пільней глядзі і нерушы знаходзь.
> Ты благаслаўляла даланёй кляноваю
> Сваіх сыноў.
> Слязамі да бяла
> Бяліла лён на світку Каліноўскаму
> І Нёмнам у сны Ўрублеўскага ўплыла.

Глыбока і прачула гучыць гэты верш паэта, які называецца «Мая бацькаўшчына». Ад першага і да апошняга верша ў зборніку «Неруш» мы сустракаемся з гэтымі светлымі пачуццямі любві, якія клічуць нас да роднага парога, у якіх далячынях ні апынуўся б наш след. Пра што б ні пісаў паэт, сэрца яго заўсёды там, дзе жыве «Верасовачка — дачка вясёлых верасоў», дзе трывожна гавораць камяні Брэсцкай крэпасці: «Мы хацелі для вас цішыні, людзі!»

І, вядома ж, нельга не сказаць пра тое, што спеў Рыгора Барадуліна надзвычай багаты, шматгалосы, натуральны, на дзіва шчодры на адценні і пералівы. Паэт не любіць карыстацца шаблонамі, ён нястомны шукальнік свайго ёмістага слова, сваёй, няхай сабе і не вельмі абкатанай, як кажуць, метафары, але такой, у якой заўсёды праглядаецца імпульс трывалага жыцця. Яго паэтычныя радкі густа насычаны вобразамі, трапнымі і нечаканымі параўнаннямі, верш яго пругкі, багаты рытмічна і інтанацыйна.

Праўда, часам можна пачуць гаворку аб тым, што асобныя вершы паэта занадта ўскладнёныя, а некаторыя вобразы празмерна зашыфраваны. Тым, хто так гаворыць, варта, бадай, напомніць словы Блока: «Дабратворная дзейнасць мастацтва абумоўлена яго асобым дарам захоўвання невядомай ісціны, да якой вы дойдзеце толькі шляхам цярплівага адкопвання: ісціна гэтая захавана знарок для таго, каб вы не змаглі здабыць яе, пакуль не адкуеце, папярэдне, патрэбны ключ у сваім горне...» Авалодаць усёй складанасцю верша не так лёгка і проста. Але сам паэт не мае права спрашчаць свой твор, ісці шляхам, падрыхтаваным папярэднікамі. На гэтым шляху не будзе творчасці, будуць паўторы даўно выкарыстаных штампаў. Справа мастацтва, яго законы забараняюць творцу такі шлях.

Шукальнікам і вынаходнікам прыгожага паэтычнага слова з'яўляецца паэт Рыгор Барадулін. Ён ведае, што значыць слова ў руках песняра:

> Слова, што, як нарог для ратая,
> Як для ластаўкі — стромы вільчак,
> Ад якога на небе світае,
> Ад якога яснее ў вачах.
> А па нгасціць — натрапіцца неруш, —
> Зазвіняць недзе промні наўзбоч.
> Неруш свой панясу я абеоуч,
> Як слязінку з матуліных воч.

Мікола ХВЕДАРОВІЧ.

АДЗІНСТВА ДУМКІ

З карцінамі М. Савіцкага «Пакаранне смерцю», «Рабочыя» і «Хлябы», якія вылучаны на атрыманне Дзяржаўнай прэміі БССР, я пазнаёміўся на мастацкай выстаўцы, прысвечанай 50-годдзю БССР і КПБ. Прызнаюся шчыра, спачатку яны мне не спадабаліся. Можа віной таму тое, што вельмі шмат было на гэтай выстаўцы работ у стылі так званага «плоскаснага жывапісу». Вельмі шмат было герояў з застылымі халоднымі тварамі ў статычных, прыдуманых паставах. Але час ішоў, а работы Савіцкага не забываліся. Яны стаялі перад вачыма, трывожылі, прымушалі думаць. Значыцца была ў іх нейкая прыцягальная сіла, нешта адметнае, што рабіла іх непадобнымі на ўсё тое, што бачыў раней.

Чым жа хвалююць вобразы М. Савіцкага? Мастак не скупы на выяўленчыя сродкі — ён лаканічны. Усе яго работы прасякнуты дзеяннем, унутраным, а не знешнім. Яго героям не патрэбны знешнія праяўленні пачуццяў, бо мы разумеем багацце іх унутранага свету па сціснутых губах, па напружанасці постацей, па вачах, у якіх адбілася ўсё іх жыццё.

Так, героі карцін Савіцкага маўклівыя, але гэта ад таго, што ў іх цэласныя натуры, мужныя характары. Бо толькі моцным натурам дадзена за знешнім спакоем хаваць напор самых высокіх страсцей. Сімпатыі мастака на баку такіх натур. Ён ставіць сваіх герояў у розныя жыццёвыя сітуацыі і скрупулёзна даследуе іх рэакцыю, пачуцці, думкі. Можа не ўсё ў гэтым даследаванні яму ўдаецца аднолькава паспяхова, але ж галоўнага мастак дасягнуў — прымусіў нас думаць і перажываць разам з героямі сваіх палотнаў.

А. АСІНОЎСКІ,
інжынер.

ДВА ПІСЬМЫ З ДАЛЁКАГА УСХОДУ

ПАСЛАНЕЦ БЕЛАРУСІ

Далёка ад нас Беларусь але яна стала бліжэй нам, калі мы паглядзелі беларускі дакументальны фільм «Штрыхі да партрэта». У нас, у Анучыне, — усесаюзная ударная камсамольская будоўля. Тут працуе моладзь з усяго Саюза. Мы займаемся меліярацыяй, сеем рыс. Моладзі ў нас многа, але яшчэ патрэбна многа маладых рабочых рук, гарачых камсамольскіх сэрцаў.

Фільм «Штрыхі да партрэта» зрабіў на мяне вялікае ўражанне. Мурашкі па спіне бягуць, як убачыш вайну, разумееш, якія пакуты вынес народ. Зараз на Захадзе вучаць страляць у чалавека, а на экране мы бачым, што было, калі стралялі. Фільм вучыць абараняць сваю Радзіму, дапамагае глыбей зразумець душу народа. Мы бачым на экране страшэнныя кадры нацысцкіх канцлагераў у Беларусі, кадры, знятыя фашысцкімі вылюдкамі — як вешалі людзей, руйнавалі дамы, палілі гарады і вёскі.

Радасна, з усмешкай успрымалі анучынскія камсамольцы эпізоды, дзе расказвалася пра партызан-падрыўнікоў, якія ўзрывалі фашысцкія эшалоны. Шчыры смех гучаў у зале, калі мы глядзелі кадры сучаснага вяселля ў вёсцы.

І раптам смех заціхае. Камера прыводзіць нас да брацкіх магіл. Сучаснікі і нашчадкі будуць тут заўсёды схіляць галовы.

Нетаропка, павольна вядуць плынь свайго расказа аўтары «Штрыхоў да партрэта». Няма ў фільме ілжыва-прыўзнятага пафасу. Гэта вельмі чалавечны фільм, які дапамагае выхоўваць моладзь гуманнай і чыстай. Я даведаўся, што ён вылучаны ў Беларусі на Дзяржаўную прэмію. Мы, камсамольцы далёкай Прыморскай навабудоўлі, таксама галасуем — «За!»

М. ПРАСЯНІКАЎ,
сакратар Анучынскага райкома камсамола.

НА МАЮ ДУМКУ — ЦУДОЎНЫ ФІЛЬМ

Я сам беларус. Скончыў Мінскі інстытут фізічнай культуры і зараз служу ў пагранвойсках на Далёкім Усходзе. Калі даведаўся, што ідзе наш фільм «Штрыхі да партрэта», адразу ж прыбег у клуб. Зала была паўнютка.

На маю думку, гэта цудоўны фільм. Я ўбачыў розныя мясціны, мой Мінск, праспект Леніна, інстытут фізкультуры. У свой час я аб'ездзіў усю Беларусь, таму пазнаваў кожны кадр, ведаў дзе ён зняты. Фільм мае вялікае выхаваўчае значэнне. Я бачыў, як рэагуюць на яго нашы салдаты, зусім маладыя хлопцы — ён вучыць іх любві і нянавісці. Тут, на граніцы, служаць былыя ўдзельнікі падзей на востраве Даманскім — малодшы лейтэнант Маторын (узнагароджаны ордэнам Чырвонай Зоркі), малодшы сяржант Гнеушаў, сяржант Галімбекаў (узнагароджаны медалем «За адвагу»), лейтэнант Паўленка, старшы лейтэнант Мельнік. Кожны дзень на вячэрняй паверцы першым выклікаецца малодшы лейтэнант Уладзімір Арэхаў. Яго ложак стаіць побач з ложкамі салдат, што служаць зараз. На ім — на чырвонай падушачцы — Залатая Зорка Героя Савецкага Саюза. Арэхаву быў толькі 21 год, калі ён загінуў, абараняючы Радзіму ў баі.

Маладыя салдаты, што не бачылі Вялікай Айчыннай вайны, выхоўваюцца на гераічных традыцыях. У пакоі баявой славы захоўваецца камсамольскі білет Арэхава, заява Гнеушава аб прыёме ў партыю, нумары вайсковай газеты.

Шкада, што землякоў не змог пабачыць удзельнік падзей на Даманскім беларус Храпаў. Ён быў паранены, паехаў зараз у адпачынак у Дзяржынскі раён, каб вярнуцца на Далёкі Усход разам з жонкай.

Так, беларусы добра праявілі сябе ў часы Вялікай Айчыннай, не падвядуць яны і тут. Я радаваўся, гледзячы, з якой увагай сачыла глядзельная зала — нашы пагранічнікі — за падзеямі фільма «Штрыхі да партрэта». Карціна не толькі расказвае пра гісторыю маёй Радзімы, паказвае яе гераізм у мінулым. Яна звернута ў сучаснасць, да нас, да кожнага гледача. Гісторыя партызанскай вайны ў Беларусі выклікала асаблівае ажыўленне ў іманцаў. З неаслабнай увагай сачылі мы за кадрамі, знятымі партызанскімі апаратарамі — расказ пра бацьку Міная, партызанская дыверсія на чыгунцы. Сапраўды, гарэла зямля пад нагамі гітлераўцаў.

Я жыў у Мінску і да вайны, і пасля вайны. Таму мне знаёмы кадры — чорныя шкілеты абгарэлых дамоў, зруйнаваны Мінск. Вельмі ўдала, як кантраст да гэтага, даюць аўтары фінальную каляровую частку. Званы Хатыні — і званочак маленькай школьніцы, што кліча дзяцей на заняткі. У мяне маленькая дачушка ў Мінску, і я хачу, каб ніколі не ўбачыла яна чорнага ценю вайны. Хай прывіды мінулага, жахі вайны застануцца толькі кадрамі старой кінахронікі.

Дзеля гэтага здымаюцца такія фільмы, як «Штрыхі да партрэта». Дзеля гэтага стаім мы тут, на граніцы, цвёрда і непарушна.

Іван ГАЙДУК,
пагранічнік.

ШТО ЧЫТАЦЬ ПРА ТВОРЫ, ВЫЛУЧАНЫЯ НА АТРЫМАННЕ ПРЭМІЙ

Васіль ВІТКА, «Казкі».

А. Бачыла. «Вавёрчына гора». Газета «Чырвоная змена», 3 студзеня 1949 г.

С. Грахоўскі. «Пошукі казкі». «Літаратура і мастацтва», 23 сакавіка 1957 г.

Н. Гілевіч. «Паэтычна, хораша, займальна». Часопіс «Полымя», № 2, 1959 г.

І. Разанаў. «Ад казкі да казкі», «Літаратура і мастацтва», 13 студзеня 1961 г.

І. Разанаў. «Казкі Васіля Віткі». Часопіс «Народная асвета» № 5, 1961 г.

І. Разанаў. «Казка ў беларускай дзіцячай літаратуры». Мінск, 1962 г.

М. Назарэвіч. «Прыгоды Васі Вясёлкіна». Газета «Магілёўская праўда», 6 студзеня 1961 г.

Ул. Юрэвіч. «Майстэрства першаадкрыцця». «Літаратура і мастацтва», 19 лістапада 1965 г.

М. Яфімава. «Беларуская дзіцячая літаратура». Мінск, 1965 г.

Э. Агняцвет. «Поэзия для детей — ее чувства и краски». Зборнік «Детская литература 1966», Масква.

Я. Брыль. «Слова пра паэта». Часопіс «Детская литература» № 10, 1957 г.

А. БАГАТЫРОЎ, Кантата «Беларускія песні».

І. Нісневіч. Святочная кантата «Беларусь» № 1, 1969 г.

І. Нісневіч. Музыка, вернутая народу. «Сельская газета», 20 верасня, 1969 г.

І. Нісневіч. С. Нісневіч. Нарысы па гісторыі савецкай беларускай музычнай культуры. Раздзел «Беларуская музыка ў нашы дні». Ленінград, «Музыка», 1969 г., стар. 149—150.

М. АЛАДАЎ, «Дзевятая сімфонія».

Г. Вагнер. «Маштабны твор». «Літаратура і мастацтва», 25 кастрычніка 1968 г.

І. Нісневіч. «Свой талент і натхненне — народу!» «Звязда», 4 кастрычніка 1969 г.

АЛЕКСАНДРОВІЧ Р. А., ДАНІЛЕВІЧ В. А. — аўтары сцэнарыяў, КАРПІЛАЎ В. Р., РУДАМЁТАЎ І. А. — аўтары сцэнарыяў і рэжысёры, СТАНКЕВІЧ У. Д., ЯСТРАБАЎ А. Д. — рэжысёры.

Шматсерыйны дакументальны фільм студыі Беларускага тэлебачання «Біяграфія маёй рэспублікі».

Б. Стральцоў. «Пяцьдзесят прыступак». «Звязда», 3 студзеня, 1963 г.

Р. Ярохін. «Ад подзвігу да подзвігу». «Советская Белоруссия», 22 студзеня, 1969 г.

Ул. Мехаў. «Песня аб слаўным паходзе». «Літаратура і мастацтва», 10 студзеня 1969 г.

І. Новікаў. «Біяграфія маёй рэспублікі». «Правда», 12 чэрвеня 1969 г.

А. Свабодзін. «Чалавек у тэлефільме». «Комсомольская правда», 24 чэрвеня 1969 г.

Паэт-салдат

Да 70-годдзя з дня нараджэння паэта Аляксея СУРКОВА

ЗГАДАМІ памяць набывае характар асобага асацыятыўнага мыслення. Варта падумаць пра блізкага, дарагога табе чалавека, як тут жа ўспамінаеш якую-небудзь размову або сцэну, у якой чалавек гэты праявіўся з найбольшай паўнатой. І калі зараз восень, напярэдадні ганаровага юбілею паэта Аляксея Суркова, майго старога добрага сябра, я сеў пісаць гэтыя радкі, прысвечаныя яму, перада мною раптам з дзіўнай выразнасцю ўзнікла карціна, якую я назіраў у польскім лесе, недалёка ад горада Сакалува, у дні разгортвання славутай Вісла-Одэрскай аперацыі, чвэрць стагоддзя назад.

У гэты дзень у паветраным баі над горадам Сандамірам быў збіты лётчык, мой знаёмы. Ён паспеў выкінуцца з парашутам, але герынгаўскія асы ў час прызямлення прашылі яго кулямётнай чаргой. Але прызямліўся ён у нас, і, як я даведаўся, трапіў у шпіталь, які размяшчаўся ў палатачным гарадку ля горада Сакалува. Я прыехаў яго наведаць. Мне сказалі, што яго аперыруюць, ён у цяжкім стане, і папрасілі пачакаць. Седзячы на камені каля палаткі, я, помніцца, адразу ж здзівіўся: у змрочным яловым лесе, пакрываючы ўсе гукі шпітальнай мітусні... іграў патэфон. Задумённы голас спяваў:

...Бьется в тесной печурке огонь,
На поленьях смола, как слеза...

Я даўно ведаў, як усе франтавікі любілі гэту песню, і спявалі мы яе кожны раз, калі ўдавалася ў рэдкія хвіліны франтавога зацішша сысціся ў сяброўскім кругу. Але тут у польскім, бышцам грэбенем прачасаным лесе, ля палатак, дзе чуліся стогны, дзе паспешліва бегалі людзі ў акрываўленых халатах, дзе машыны падвозілі новых і новых параненых, дзе па дарожках нячутна крочылі санітары, дзе хадзіла смерць..., гэта здавалася нечаканым. А між іншым, хрыплы франтавы патэфон іграў на ўсю моц, і праз шум і трэск зайграных пласцінак задумённы голас спяваў:

...Ты теперь далеко-далеко,
Между нами снега и снега,
До тебя мне дойти нелегко,
А до смерти—четыре шага...

І мне ўспомніўся Калінінскі фронт, першая лютая ваенная зіма, і нетрывалае зацішша, калі нарадзілася гэта дзіўносная песня, якая нібы ўвабрала ў сябе і з грамадзянскай думкай і франтавую долю мільёнаў савецкіх салдат, якія ў той час наступалі. Помніцца, яна яшчэ і не апублікаванай, хадзіла ў спісах, яе несла пошта, тысячы разоў узноўленую ў салдацкіх лістах-трохкутніках, яе на начах перастуквалі на апаратах «бадо» ваенныя тэлеграфісты. І вось яна гучала ўжо тут, у Польшчы, у разгар Вісла-Одэрскай аперацыі, калі Чырвоная Армія разгортвала адно з грандыёзнейшых наступленняў, грамячы і праследуючы ворага...

...Мне в холодной землянке
тепло
От твоей негасимой любви...

Патэфон змоўк, патрашчаў, і песня разлілася зноў, з першага радка. У гэты час з вялікай палаткі аперацыйнай, выйшаў высокі чалавек у акрываўленым халаце, з успацелым тварам. Ён апусціў марлевую маску і, зажмурыўшыся, падставіў твар рэзкаму асенняму ветру. Я зразумеў — гэта хірург і падышоў, каб спытаць аб выніках аперацыі. Ён стаяў, паўзаплюшчыўшы вочы. Ні то драмаў стоячы, ні то слухаў. Я задаў сваё пытанне і замест адказу пачуў:

— Харошая песня, га?..

Я пацвердзіў:

— Харошая. Але чаму яе зноў і зноў паўтараюць тут, дзе многа цяжкапараненых, якім, відаць, не да песні...

— Памыляецеся.. Па іх патрабаванні і паўтараем... Яна ў нас накшталт супакойваючага сродку.. Шкада, што пласцінку зусім зайгралі.. Ваш сябар, між іншым, таксама прасіў, — і падумаўшы, дадаў: — Цяжкі... Але арганізм мядзведжы. Сібірак... Аперацыю перанёс малайцом... Зацыравалі... Думаю, выжыве...

...Пой, гармоника, вьюге на зло,
Заплутавшее счастье зови...
Мне в холодной землянке тепло
От твоей негасимой любви...

Вось якая сцэна адразу ўзнікла ў памяці, калі я ўзяўся пісаць заметку да юбілея Аляксея Суркова.

Паэт гэты даўно ўжо ў нашай літаратуры. Ён напісаў многа вершаў, якія мы ведаем з юных дзён. На гэтых вершах складзена нямала песень, якія мы спявалі яшчэ ў камсамольскім узросце. Але калі б ён напісаў толькі адну сваю «Зямлянку», усё роўна ён застаўся б у савецкай паэзіі як адзін з самых актыўных яе стваральнікаў.

Мы пазнаёміліся з Аляксеем Сурковым яшчэ ў даваенныя часы, многа разоў сустракаліся з ім у дні вайны, моцна падружыліся і пасябравалі на ўсё жыццё, і кожны раз, сустракаючыся з ім, я здзіўляўся асобнай сталасці яго паэтычнай і чалавечай натуры, яго сціпласці і яго непахіснай, сапраўды бальшавіцкай прынцыповасці, бескампраміснасці і прамаце, якая, скажам, адкрыта, перашкаджае яму жыць.

Помніцца, у дні наступлення на Калінінскім фронце, калі лівені размылі дарогі, мы ехалі пад Ржэў, дзе завязаліся цяжкія баі. І вось недзе ў лесе абагналі немаладога ўжо ваенпаліта, які з салдацкім «сідарам» за плячамі бадзёра крочыў па ўзбочыне, з цяжкасцю выцягваючы боты з глыбокай вязкай гразі. На гукі матора ён нават і не павярнуўся. І толькі абагнаўшы яго, мы пазналі Суркова, які спяшаўся туды ж, куды і мы... Тры шпалы старшага батальённага камісара былі відаць пад яго намоклай плашч-палаткай, якая карабацілася, як бляшаная. Ён ішоў у ланцужку пехацінцаў, што расцягнуўся па ўзбочыне.

— Дык што ж ты... Зайшоў бы да нас — машыну далі б...

— За тое, што падвязеце, дзякуй... А машыну... Хіба ўсе салдаты на машынах ездзяць? Вунь яна, пяхота-маці крочыць... Што я горшы за іх?..

Так, ён не горшы за кожнага самага храбрага і стойкага савецкага салдата — гэты паэт-салдат, стары бальшавік, удзельнік грамадзянскай вайны. З'яўляючыся на фронце карэспандэнтам дзвюх цэнтральных газет —«Правды» і «Красной звезды», ён ніколі не выкарыстоўваў выгод карэспандэнцкага становішча. Потым з палкоўніцкімі пагонамі ён заставаўся салдатам сярод салдат, і, відаць, гэта яго пазіцыя надала яго простым вершам такую прывабнасць і глыбіню, а карэспандэнцыям — неабвержную праўдзівасць.

Відаць, таму мы ў маладосці сваёй з такім энтузіязмам спявалі яго песні, а шматмільённая армія пранесла яго славутую «Зямлянку» з Волгі, Нявы і Дняпра да Нейсе і Шпрэе.

Будзь здаровы і бадзёры, дарагі мой паэт-салдат, і няхай бальшавіцкае сэрца тваё, непрымірымае да двудушнасці, хлусні, чыноўніцкага зазнайства, да ўсяго, што часам псуе жыццё, б'ецца ў тым жа аптымістычным, юнацкім рытме яшчэ многа-многа гадоў.

Барыс ПАЛЯВОЙ.
(АДН).

■

Гарачыя словы прывітання і віншавання шлюць Аляксею Аляксандравічу Суркову, вялікаму сябру беларускай літаратуры, пісьменнікі Беларусі. У прывітальным адрасе праўлення Саюза пісьменнікаў БССР, накіраваным юбіляру, гаворыцца:

«Вы прыйшлі ў паэзію з полымя грамадзянскай вайны, і Ваша баявая натхнёная муза заўсёды была на пярэднім краі барацьбы за справу Саветаў, за справу камунізма. «Рэвалюцыяй мабілізаваныя і закліканыя», Вы ў сваёй творчасці нязменна заставаліся яе палымяным песняром, яе нястомным трубачом.

Вы ўпісалі яркую старонку ў гісторыю рускай савецкай паэзіі, з'яўляючыся адным з заслужаных яе старэйшын. Вялікая Ваша заслуга і ў справе развіцця ўсёй нашай шматнацыянальнай літаратуры. Разам з Горкім пачыналі Вы сваю высакародную дзейнасць па згуртаванні і падтрымцы пісьменніцкіх сіл савецкай краіны, яе народаў. І Вы заўсёды па-горкаўску, уважліва і патрабавальна, адносіліся да творчасці сваіх таварышаў з братніх рэспублік. Беларускія пісьменнікі, асабліва старэйшага пакалення добра ведаюць гэта на сваім вопыце і высока цэняць Вашу дружбу, Вашу ўвагу да нашай літаратуры.

Жадаем Вам, дарагі Аляксей Аляксандравіч, ад свайго імя і ад імя ўсіх Вашых шматлікіх беларускіх сяброў — Вашых чытачоў, моцнага здароўя, доўгіх гадоў жыцця, плённай літаратурнай і грамадскай работы на карысць нашай вялікай Радзімы».

Сезон 1969-70 г.г. УПЕРШЫНЮ Ў МІНСКУ

Імя Аляксея Любімава, лаўрэата двух міжнародных конкурсаў (Манрэаль — чацвёртая прэмія, Рыо-дэ-Жанейра — першая), у апошні час становіцца папулярным у аматараў фартэпіяннай музыкі. Малады піяніст толькі што закончыў Маскоўскую кансерваторыю, дзе займаўся ў класах Г. Нейгаўза і Л. Навумава, але паспеў ужо зарэкамендаваць сябе сур'ёзным, удумлівым музыкантам з незвычайным піяністычным майстэрствам.

У ігры Любімава вабяць лёгкасць, прыгажосць, строгасць, бездакорны мастацкі густ і амаль дасканалая фартэпіянная тэхніка. Аднак часам дакладнасць, карэктнасць і ўдумлівасць пераважаюць над эмоцыямі, ад чаго ўзнікае адчуванне, быццам яго ігры не хапае цеплыні.

Для першай сустрэчы артыста з мінскімі слухачамі, якая адбылася 12 кастрычніка, былі выбраны першы фартэпіянны канцэрт Пракоф'ева і першы канцэрт Бартака. Дакладныя, графічныя контуры сучаснай музыкі з яе жорсткай, падкрэслена напружанай гарманічнай мовай і прыгожай рытмікай, відаць, больш за ўсё імпануюць мастацкай натуры піяніста.

З першых жа гукаў канцэрта Пракоф'ева ўвагу слухачоў захапілі лёгкасць, упэўненасць, рытмічная пругкасць. Цяжкія пракоф'еўскія пасажы, пералівы, актавы і скачкі выконваліся нібы жартам. У яркіх дынамічных узлётах, вострых акцэнтах — ніякага націску. Ва ўсім адчувалася свежасць, гуллівасць, жыццярадаснасць, тонкі гумар і мудрая прастата, але іншы раз, асабліва ў фінале, фарбы раяля здаваліся крыху сухаватымі, ім не хапала сакавітасці, магутнасці, глыбіні. У пераможна-радасным заключэнні актавы саліста так і не «прабілі» аркестравае туці. Раяль як бы растварыўся ў гуках аркестра і толькі ў апошніх акордах здолеў паказаць сваю магутнасць.

Канцэрт Бартака іграўся ў нашым горадзе ўпершыню. Аляксей Любімаў першы і пакуль адзіны ў Савецкім Саюзе, хто ўспамінае гэты надзвычай складаны твор. Яго выкананне цалкам абвяргае думку аб немеладычнасці і абстрактнасці музыкі гэтага канцэрта.

Першая частка прагучала сабрана, строга, з унутраным эмацыянальным напалам. Піяніст тонка адчуў песенна-танцавальны характар мелодыкі і рытмікі. Таму асобныя эпізоды часткі ўспрымаліся як разгорнутыя жанравыя сцэны. Другая частка пакарыла мяккім, празрыстафантастычным каларытам. Падкрэслена аскетычнае гучанне раяля прыемна гарманіравала з трывожнымі адказамі ўдарнай групы і з напеўнымі тэмамі аркестра.

Сімфанічны аркестр філармоніі пад кіраўніцтвам заслужанага артыста БССР Віталія Катаева ў цэлым нядрэнна справіўся з акампанементам. Праўда, у фінале канцэрта Бартака часам хацелася больш рытмічнай сабранасці і вастрыні, але гэта ніколькі не змяншае паспяховага выканання адной з цяжэйшых аркестравых партытур.

У. КОКУШКІН.

У сімфанічным канцэрце, які адбыўся 12 кастрычніка ў канцэртнай зале Беларускай філармоніі ўпершыню была выканана вакальна-сімфанічная паэма Дзмітрыя Смольскага «Два аблічча зямлі» на словы Міколы Алтухова.

Выканаўцы—сімфанічны аркестр пад кіраўніцтвам Віталія Катаева, салісты Тамара Ігошына і Сяргей Машкоў.

Фота Ул. КРУКА.

Культурнае жыццё ЗА РУБЯЖОМ

ЗДЫМАЕ СТЭНЛІ КРАМЕР

ПРА Стэнлі Крамера—рэжысёра і прадзюсера — пішуць многа і па-рознаму. «Стэнлі Крамер — «enfant terrible» Галівуда, адмовіўся пакарыцца яго законам і апрача таго прымусіў яго плаціць грошы, беручы тым самым рэванш за дзесяткі трагедый сваіх братоў-мастакоў, за іх знявечаны лёс»,—так пішуць пра Крамера некаторыя заходнія крытыкі. «Стэнлі Крамер—адзін з найактыўнейшых і самых рашучых прадстаўнікоў незалежных прадзюсераў Галівуда, смелы як ў фільмах, так і ў сваіх заявах»,—піша ў кнізе «Кіно і тэлебачанне ЗША» польскі крытык Е. Цепліц.

Звернемся да выказвання самога Крамера:

«Я заўсёды хацеў і хачу закранаць вялікія сацыяльныя праблемы — расізму, атамнай вайны, свабоды асобы, маральнага аблічча нацыі, адказнасці людзей за свае дзеянні...». «Я хацеў бы ствараць простыя пранікнёныя творы, якія б сталі адказам на вострыя пытанні сучаснасці. Найважнейшае з іх — пытанне барацьбы за мір»...

Бясспрэчна, меркаваць аб творчасці майстра, спасылаючыся толькі на яго асабістыя заявы, нельга, але гэтыя словы сусветна-вядомага рэжысёра сведчаць аб пэўнай тэндэнцыі яго работ.

Савецкаму гледачу Стэнлі Крамер вядомы як аўтар фільмаў «Скаваныя адным ланцугом», «Пажнеш буру», «На апошнім беразе», «Нюрнбергскі працэс», «Шалёны, шалёны, шалёны свет» і інш.

У кінематограф Крамер прыйшоў у 1933 годзе, пачаўшы сваю кар'еру сталярам на студыі «Метра-Голдвін- Майер». Потым працаваў мантажорам, рэдактарам сцэнарыяў і інш. У 1947 годзе ён становіцца незалежным прадзюсерам. Хочацца сказаць некалькі слоў пра паняцце «незалежны прадзюсер» і пра яго становішча ў кінапрамысловасці Галівуда.

Яшчэ ў 30-х гадах стварылася манапалістычнае аб'яднанне Галівуда, куды ўвайшлі восем кінафірм: «Метра-Голдвін-Майер», «Парамаўнт», «Браты Уорнер», «XX стагоддзе — Фокс» і іншыя. Фірмы, якія не ўваходзілі ў гэта аб'яднанне, лічыліся «незалежнымі». Многа хто з рэжысёраў і акцёраў заснавалі тады ўласныя кінакампаніі, хоць далёка не ўсіх вабілі чыста творчыя меркаванні. Так званыя «незалежныя» прадзюсеры, на самай справе «вельмі далёкія ад незалежнасці, яны — зброя ў руках бізнесу», з горыччу пісаў вядомы пісьменнік і сцэнарыст Джон Говард Лаўсон. Ды ўсе творы большасці «незалежных», як напрыклад, «Дванаццаць раззлаваных мужчын» Сіднея Люмета, пазнейшыя фільмы Роберта Уэйза і інш., сведчылі, што гэтыя мастакі намагаюцца асвятляць актуальныя сацыяльныя праблемы, паказваць тое, што схавана за фасадам «амерыканскага ладу».

У 1948—1955 гг. Стэнлі Крамер — прадзюсер фільмаў, дзе рэжысёрамі выступалі такія вядомыя майстры, як Цінеман, Дзмітрык, Робсан. Аднак, ні знятыя імі фільмы, ні першыя рэжысёрскія спробы самога Крамера — «Чалавек сярод людзей», «Гордасць і прадузятасць», — нельга назваць творчым дасягненнем. Яны, па сутнасці, не адрозніваліся ад звычайных карцін Галівуда. Раздумваючы над лёсам гэтых карцін, Крамер не мог не адзначыць, што найбольшы поспех мелі тыя з іх, што неслі ў сабе сацыяльны пратэст — выступалі супраць расавай дыскрымінацыі, супраць мілітарызму, супраць умоў, у якіх выхоўваецца сучасная амерыканская моладзь.

Фільмам «Скаваныя адным ланцугом», які выйшаў на экраны ў 1958 годзе, С. Крамер прарваў «чорны пояс» амерыканскага кіно. Смеласць рэжысёра, які паставіў гэты сапраўды антырасісцкі фільм, можна растлумачыць глыбокім спачуваннем да неграў, якія змагаюцца за чалавечыя правы.

Нараджэнне чалавечага ў чалавеку становіцца галоўнай тэмай у гэтым фільме. Ён быў пастаўлены па сцэнарыі Натана Дугласа і Гарольда Сміта. Вядома, што псеўданім Натан Дуглас належыць вядомаму сцэнарысту і акцёру Недрысу Янгу, чыё імя многа гадоў стаяла ў «чорных спісах» Галівуда.

Паставіўшы фільм па гэтым сцэнарыі, Крамер адкрыта выказаў свой пратэст супраць макарцізму. Цікава, што насуперак пастанове, якая забараняе адзначаць прэміяй асобы, занесеныя ў «чорны спіс», Амерыканская акадэмія кінамастацтва адзначыла «Оскарам» сцэнарый фільма «Скаваныя адным ланцугом».

У адным з інтэрв'ю ў Крамера запыталі, што ён лічыць найважнейшым у праблематыцы і сюжэце будучага фільма. «Мае пачуцці, — адказаў рэжысёр. — Я іду не проста ад праблемы, а ад таго, наколькі яна мяне хвалюе. Вось прыклад. Аднойчы з школы, дзе вучыўся мой сын, я атрымаў ліст з запытаннем: ці адправіць сына дамоў у выпадку пачатку ядзернай вайны, ці пакінуць яго ў школе? Пасля гэтага я паставіў фільм «На апошнім беразе» — пра людзей, якія засталіся пасля атамнай вайны». Зняты гэты фільм паводле песімістычнага рамана англійскага пісьменніка Невіла Шута. Стэнлі Крамер, зберагаючы сюжэтную лінію рамана, ставіць іншы акцэнт — ён стварае фільм, накіраваны супраць «халоднай вайны», поўны веры ў перамогу чалавечага розуму.

Побач з цудоўнымі рэжысёрскімі знаходкамі ў фільме ёсць сцэны банальныя і зробленыя з «камерцыйным прыцэлам». Але разлікі ні ў якім разе не зніжаюць вартасцей твора.

Крамер заўсёды стрыманы ў сваіх выказваннях. Часцей ён расказвае пра разважальныя элементы ў сваіх творах, не думаючы пра іх ідэйную накіраванасць. Але фільм «На апошнім беразе» выклікаў у пэўных сферах вострае нездавальненне, і тады Стэнлі Крамер выказаўся больш рашуча: «Я разумею, што мой фільм цяжка прыняць усім тым прафесіянальным патрыётам, якія пад кожным ложкам шукаюць камуністаў і падлічваюць, якую карысць будуць мець, калі скінуць заўтра атамную бомбу».

У аснову фільма «Пажнеш буру» пакладзены падзеі саракагадовай даўнасці, ганебны «малпавы працэс», які адбыўся ў Дэйтане (штат Тэнесі) у 1925 годзе. «Прыгожы фільм можа быць новы, як заўтрашні дзень, але гледачы заўсёды павінны ўмець супаставіць бачанае на экране са сваім учарашнім днём», — не раз гаварыў Крамер. Таму глядач 1960 года ўспрымаў фільм пра «паляванне на ведзьмаў», як расказ пра свой сённяшні дзень. Фільм «Пажнеш буру» актуальны, ён выкрывае цемрашалаў усіх масцей і заклікае да барацьбы супраць іх.

Тэма антыфашызму ёсць ў большасці твораў гэтага рэжысёра. Закранаецца яна таксама і ў фільме «Пажнеш буру». Адвакат Драмамонд гаварыў у сваім выступленні на «малпавым працэсе»: «Калі дапусціць забарону выкладання дарвінізму ў школе, дык заўтра яго забароняць і ва універсітэтах, а потым, як у часы інквізіцыі, запалаюць вогнішчы, на якіх будуць паліць тых, хто нясе людзям святло, веды, свабоду». Гэтыя словы далі пачатак страснаму выступленню супраць фашызму і рэваншызму ў фільмах «Нюрнбергскі працэс» і «Карабель дурняў».

«Такія фільмы павінны выходзіць штогод, — сказаў у сваім інтэрв'ю выканаўца ролі пракурора Лаўсона ў фільме «Нюрнбергскі працэс» акцёр Рычард Уідмарк.— Амерыка не мае права забываць пра злачынствы нямецкага фашызму, бо інакш гэта можа паўтарыцца зноў». Стужка Крамера не толькі кляйміць фашызм, яна ганьбіць тых, хто сваёй «нейтральнай» пазіцыяй спрыяе яго адраджэнню.

Фільм «Карабель дурняў» выйшаў на экраны ў 1966 годзе. У ім Крамер зноў выступае, як перакананы антыфашыст. Мастак паказвае, як бацылы карычневай чумы раз'ядаюць людзей. Персанажы фільма — гэта пасажыры карабля, які плыве ў Гамбург у тыя самыя дні, калі нацысты прыйшлі да ўлады ў Германіі. Фашызм яшчэ толькі пачынае свой шлях па чалавечых душах, але паводзіны, эмоцыі, думкі дзеючых асоб фільма даюць магчымасць не толькі прадбачыць набліжэнне жахаў гестапаўскіх катаванняў і канцлагераў: мы наглядна адчуваем пачатак жахлівага пераўтварэння людзей.

Цікавыя каментарыі некаторых газет з прычыны выхаду гэтага фільма. «Вельмі многа сацыяльных праблем», — бурчала «Таймс». «Зноў на экраны выцягваюць пытанні, якія набілі аскоміну», — пісала «Дэйлі ньюс». Што ж, гэтага трэба было чакаць. Заходняя прэса ніколі не выяўляла асаблівай прыхільнасці да Стэнлі Крамера-рэжысёра.

«Я не прыняў за апошні час ніводнай прапановы Галівуда — яны мяне не задавальняюць, — заявіў у адным з сваіх інтэрв'ю Крамер. — Бо ўсе фільмы, якія мы выпускаем на рынак, вызначаюцца адсутнасцю думкі і зусім не адлюстроўваюць жыцця ЗША».

Рэжысёр Стэнлі Крамер — тонкі стыліст. Але ён не захапляецца тонкімі пошукамі. На думку рэжысёра, новаўвядзенне дзеля саміх новаўвядзенняў бязглуздыя і згубныя для мастацтва.

Вось, што сам ён кажа пра сваё стаўленне да кінамастацтва: «Разумееце, чым больш вы працуеце ў гэтай галіне, тым выразней усведамляеце, што найважней — гэта прастата... Выказвацца сімваламі, імправізаваць —гэта штука няхітрая. Куды важней стварыць якую-небудзь сцэну і сыграць яе так, каб глядач пабачыў у ёй жыццёвую праўду. Апрача таго, каб застацца рэалістам ў мастацтве, патрэбна вялікая мужнасць».

Камедыя «Шалёны, шалёны, шалёны свет» з'яўляецца пэўным выключэннем у творчай біяграфіі Крамера. Асаблівасці камедыйнага жанру арганічна яднаюцца ў гэтай стужцы з самымі новымі тэхнічнымі дасягненнямі кінематографа. Адначасова фільм гэты з'яўляецца востраю сатырай на сучаснае амерыканскае грамадства.

Іншы раз, аднак, Стэнлі Крамер трапляе ў палон галівудскіх стандартаў. Так здарылася з апошнім яго творам—«Адгадай, хто да нас сёння прыйдзе на абед», у якім рэжысёр звяртаецца да тэмы расавай дыскрымінацыі неграў у ЗША. Гэты фільм паўтарае некаторыя зацяганыя штампы афіцыйнай амерыканскай прапаганды. Пасля забойства Марціна Лютэра Кінга Крамер зрабіў спецыяльную заяву, зазначыўшы, што незалежныя ад яго абставіны прымусілі яго ў апошнім фільме сказаць не ўсю праўду пра расавую дыскрымінацыю ў Амерыцы. «Цяпер мне цалкам зразумела, што напаў-праўда тут раўнацэнная хлусні», — падкрэсліў рэжысёр.

М. МАСЛАВА.
Часопіс «Всесвіт».

У НАШЫХ СЯБРОЎ

ТЫДНІ МАСТАЦТВАЎ У БУДАПЕШЦЕ

З наступленнем восені вуліцы венгерскай сталіцы ўпрыгожваюцца добра знаёмай тут усім аматарам мастацтва эмблемай — прыгожым паўлінам. Плакаты з гэтай эмблемай абвяшчаюць аб наступленні вялікай падзеі ў культурным жыцці краіны — пра Будапешцкія тыдні мастацтваў. Зусім гэтак жа, якое яркае і шматколернае паўлінава пер'е, такая багатая і маляўнічая праграма гэтых тыдняў.

Тыдні мастацтваў у венгерскай сталіцы праводзяцца чацвёрты раз, расказвае карэспандэнту ТАСС загадчык аддзела культуры Будапешцкага гарадскога савета Дзьердзь Курц. Яны арганізоўваюцца для таго, каб венгерская публіка змагла знайсці на гэтым аглядзе мастацтваў усё тое лепшае, што ёсць у скарбніцы венгерскага мастацтва — як класічнага, так і сучаснага. Агляд гэты закліканы падкрэсліць сацыялістычны змест мастацтва нашых дзён, азнаёміць публіку з мастацтвам народаў іншых краін і ў першую чаргу — сацыялістычных.

Тыдні мастацтваў, працягвае Дзьердзь Курц, прысвячаюцца не якому-небудзь аднаму іх віду, не якой-небудзь адной выдатнай асобе. На іх прадстаўлены ўсе важнейшыя жанры мастацтва, а гледачы або слухачы атрымліваюць магчымасць пазнаёміцца з многімі віднымі прадстаўнікамі гэтых жанраў.

Сёлета, гаворыць Дзьердзь Курц, праграму тыдняў складаюць сем асноўных відаў мастацтва. Сярод іх цяжка выдзеліць галоўнае. Усе па-свойму важна і цікава. Але размову ўсё ж варта пачаць з тыдняў музыкі. Гэта яны леглі ў аснову правядзення Будапешцкіх тыдняў мастацтваў, бо арганізоўваюцца ўжо адзінаццаты раз. Аматары музыкі пачуюць на гэты раз многія творы найвялікшых венгерскіх кампазітараў мінулага і сучаснасці, у тым ліку Ліста, Бартака, Кадая, музыку Бетховена і Баха, Моцарта і Шапена. Апрача вядомых венгерскіх аркестраў і выканаўцаў-салістаў, у сталіцу Венгрыі для ўдзелу ў тыднях мастацтваў прыязджаюць зарубежныя калектывы.

З нямецшай цікавасцю публіка чакала наступлення тыдня венгерскай оперы. Аснову яе праграмы складаюць, зразумела, оперы класічныя, такія, як «Банк бан» і «Ласла Хуніадзі» кампазітара Эркеля, «Янаш Хары» Кадая. Становіцца ўжо традыцыяй паказваць у кожны з такіх тыдняў навінку. Летась такой навінкай была опера венгерскага кампазітара Шандара Сакалаі «Гамлет». Сёлета ўпершыню прагучыць опера Эміля Пятровіча «Злачынства і пакаранне», лібрэта якой напісана па аднайменным рамане Дастаеўскага.

Як заўсёды, багатая праграма выставак. Іх больш як дзесяць. Венгрыя рыхтуецца адсвяткаваць 25-ю гадавіну свайго вызвалення Савецкай Арміяй, і галоўнае месца сярод іх займае таму адкрытая ў сталіцы выстаўка «Венгерскае мастацтва 1945—1969». Даць усеаб'ёмнае ўяўленне аб развіцці венгерскага выяўленчага мастацтва за апошнія чвэрць стагоддзя — вось яе асноўная задача. Для яе ажыццяўлення ў памяшканні выставачнай залы «Мючарнок» дэманструецца 700 твораў больш як 200 мастакоў, скульптараў, графікаў.

Упершыню ў праграму тыдня ўключана мастацтва танца, прычым вельмі шырока. Побач з творамі класічнага балета, такімі, як шэдэўры Бартака або «Лебядзінае возера» Чайкоўскага, глядач убачыць балет сучасны, балетны калектыў венгерскага горада Печ. У дні тыдня можна пазнаёміцца і з майстэрствам самадзейных танцавальных калектываў.

Шырокі ўдзел у праграме тыдняў прымае венгерскае тэлебачанне. Упершыню яно выступае як прадстаўнік новага віду мастацтва — мастацтва тэлевізійных спектакляў.

У жанры мастацтва кіно побач з дэманстрацыяй новага венгерскага фільма «Шэльмы» будзе паказаны каляровы шырокаэкранны савецкі фільм-балет «Лебядзінае возера». На яго прэм'еру ў Будапешт чакаецца прыезд савецкай дэлегацыі, у складзе якой будуць стваральнікі фільма. Мы вельмі спадзяёмся, гаворыць Дзьердзь Курц, што хто-небудзь з савецкіх артыстаў балета, якія прымалі ўдзел у фільме «Лебядзінае возера», выступіць на сцэне будапешцкай оперы.

Будапешцкае свята мастацтваў прадугледжвае і правядзенне тыдня кароткаметражных фільмаў, якія расказваюць аб жыцці сацыялістычных краін. У дзень Савецкага Саюза такіх фільмаў будзе паказана пяць.

У тыдзень венгерскай драмы на сцэнах будапешцкіх тэатраў побач са сталічнымі калектывамі выступяць тэатральныя калектывы венгерскіх гарадоў Сальнок і Дэбрэцэн, а таксама Балгарскі дзяржаўны тэатр сатыры, які пакажа два свае спектаклі.

Будапешцкія тыдні мастацтваў працягнуцца больш як месяц. Культурнае жыццё ў венгерскай сталіцы ў гэты перыяд можна назваць сапраўды кіпучым.

А. СЯМЁНАЎ,
карэспандэнт ТАСС

Будапешт.

СТО АЎТОГРАФАЎ ПІСЬМЕННІКАЎ ГДР

Бібліятэка настаўніцы Яўгеніі Гершдэрфер з Драгобыча папоўнілася нядаўна яшчэ адной кнігай з аўтографам. «Прыміце, дарагая Яўгенія Самойлаўна, гэту кнігу замест пісьма ад вашай Анны Зэгерс», — напісана выразным почыркам на тытульнай старонцы зборніка апавяданняў «Сіла слабых» вядомай нямецкай пісьменніцы.

Цікава, што першая кніга, якая дала пачатак унікальнай бібліятэцы таксама належыць пяру Анны Зэгерс. Гэта раман «Транзіт», які пісьменніца паслала ў Драгобыч пасля выхаду яго ў свет. І вось трынаццаць гадоў у адрас былога вязня фашысцкага канцлагера Рэвенсбрук, заснавальніцы Драгобыцкага клуба інтэрнацыянальнай дружбы Яўгеніі Гершдэрфер амаль кожны месяц прыходзяць кнігі з аўтографамі пісьменнікаў Англіі, Францыі, Польшчы, Венгрыі і многіх іншых краін.

Але часцей за ўсё ў Драгобыч шлюць свае новыя творы пісьменнікі Германскай Дэмакратычнай Рэспублікі. У гэтай краіне ў Яўгеніі Самойлаўны многа добрых сяброў. Яна падружылася ў канцлагеры з Розай Тэльман, многа гадоў перапісвалася з ёю. Драгобыцкая настаўніца абменьваецца пісьмамі з Ірмай Тэльман, Анай Зэгерс, Марыянай Ланге-Вайнерт і іншымі дзеячамі прагрэсіўнага жаночага руху. У бібліятэцы Гершдэрфер захоўваецца больш ста кніг з аўтографамі нямецкіх пісьменнікаў.

Іван ЛЮБАШЧАНКА.
(АДН).

ЛЯСУН. Фотаэцюд А. Перахода. (БЕЛТА).

ТЭЛЕБАЧАННЕ

14 кастрычніка

Першая праграма. 9.10—тэлебачанне—школе. Геаграфія, 6-ы клас. «Насельніцтва Афрыкі». 9.40 — «Маанзунд, дзве восені». Кінанарыс. 16.55 — праграма перадач. 17.00—навіны (М). 17.15—для дзяцей. «Твой сябар—гадзіннік». Навукова-пазнавальная перадача. 17.45—праграма каляровага тэлебачання. «Не люба — не слухай». Музычна-літаратурная кампазіцыя (М). 18.30 — «У авангардзе барацьбы — камуністы». Па матэрыялах міжнароднай Нарады камуністычных і рабочых партый у Маскве. Рэпартаж з рэдакцыі газеты «Правда» (М). 19.00 — дзіцячы экран. «Бусляня». Мультыплікацыйны фільм. 19.10—год ленінскай вучобы. «Да пачатку заняткаў у народных універсітэтах». 19.30 — Я. Купала. «Паўлінка». Спектакль Беларускага дзяржаўнага акадэмічнага тэатра імя Я. Купалы. Трансляцыя на Маскву. У перапынку—«Панарама навін». 21.30—«Каб будаўнікам лепш працавалася». Вечар пытанняў і адказаў. 22.05—«Вецер вандраванняў». Тэлевізійнае падарожжа. Уключэнне Брэста. 23.00—чэмпіянат свету па шашках. Дзённік (М). 23.15—навіны (М). 23.25—для студэнтаў вну. «Вышэйшая матэматыка». II курс.

Другая праграма. 17.15—для дашкольнікаў і малодшых школьнікаў. «Цудоўная лесвічка» (М). 17.45—дзіцячы экран. «Каштанка». Мультыплікацыйны фільм. 18.15—«Сказ пра халопа Мікішку». Фільм-балет. 19.00—творчае аб'яднанне «Прырода і фантастыка». [illegible] (М). 20.30—«Час». Інфармацыйная праграма (М). 21.15 — «Паэт, грамадзянін, салдат». Да 70-годдзя А. Суркова (М). 22.00 — праграма каляровага тэлебачання. «На Кіеўскім напрамку». Канцэрт. Перадача з Кіева.

15 кастрычніка

Першая праграма. 9.10—тэлебачанне—школе. Заалогія. 7-ы клас. «Разнастайнасць рыб». 9.40—«Вечны пошук. Кінанарыс. 10.00—навіны (М). 10.15—«Маршрутамі пяцігодкі». Перадача з Волгаграда. 10.45—«Вяртанне Коста». Тэлевізійны музычны фільм (М). 12.00—«Табе, юнацтва!» Перадача з г. Куйбышава. 15.10—праграма перадач. 15.15—школьная фільматэка. «Нахлебнік». Фільм спектакль. 17.00—навіны (М). 17.15 — канцэрт класічнай музыкі. Перадача з Ленінграда. 17.45—«Панарама навін». 18.15 — «Розум, гонар і сумленне нашай эпохі». «Камуністы—байцы працоўнага фронту». Тэленарыс [illegible] ты». Па матэрыялах міжнароднай Нарады камуністычных і рабочых партый у Маскве. 21.45—«Тры дні Віктара Чарнышова». Мастацкі фільм. 23.25 — для студэнтаў вну. Фізіка. II курс.

Другая праграма. 17.45 — для школьнікаў. «Прэса юнацтва» (М). 18.15—«Згублены аловак». Мастацкі фільм. 19.00 — нашы сучаснікі. «Тваё шчодрае сэрца». Дакументальны фільм. 20.10—экран — завочнікам. Гісторыя КПСС. «Камуністычная партыя — арганізатар разгрому ўнутранай і знешняй зямежнай ваеннай інтэрвенцыі ў грамадзянскай вайне». 20.40 — «Дзень, поўны песні». Фільм-канцэрт. 21.15 — «Маскоўская тройчы ардэнаносная». Тэлевізійны агляд, прысвечаны Маскоўскай вобласці (М). 22.45—навіны (М).

16 кастрычніка

Першая праграма. 10.00—навіны (М). 10.15—«Розум, гонар і сумленне нашай эпохі». «Камуністы — байцы працоўнага фронту». Тэленарыс (М). 11.00—канцэрт самадзейнага мастацтва (М). 11.40 — «Маршрутамі пяцігодкі». 12.00 — праграма з Сочы. 16.55—праграма перадач. 17.00—навіны (М). 17.15—эстрадны канцэрт. Перадача з г. Фрунзе. 17.45—для дзяцей. «У нашых сяброў». 18.05 — «Панарама навін». 18.15—«Чалавек зямлі маёй». «Чакай мяне, поле!» Тэленарыс пра маладога механізатара І. Вайнаповіча. 18.30—«У адзіным страі сацыялізма». Па матэрыялах міжнароднай Нарады камуністычных і рабочых партый у Маскве (М). 19.00—«Ташкент — горад хлебны». Мастацкі фільм (М). 20.40—«Час». Інфармацыйная праграма (М). 21.15 — праграма каляровага тэлебачання. 1. «У свеце жывёл». «Саваны і джунглі». 2. «Гамлет». Прэм'ера тэлевізійнага фільма-балета (М). 22.45—чэмпіянат свету па шашках. Дзённік (М). 23.00—навіны (М). 23.10 — для студэнтаў вну. Фізіка. III курс.

Другая праграма. 17.45 — для школьнікаў. «Наш сябар «Нептун». Вынікі ўсесаюзных спаборніцтваў юных плыўцоў (М). 18.30—па родным краіне. «Следам за вясной». Дакументальны фільм. 19.20 — А. Арбузаў. «Шчаслівыя дні нешчаслівага чалавека». Тэлевізійны спектакль. 20.30 — «Час» (М). 21.15 — праграма каляровага тэлебачання. Імрэ Кальман. Музычны фільм.

Рэдакцыйная калегія: З. І. АЗГУР, В. М. АЛАДАЎ, А. Ц. БАЖКО [намеснік галоўнага рэдактара], Б. І. БУР'ЯН, А. І. БУТАКОЎ, А. С. ГРАЧАНІКАЎ, К. Л. ГУБАРЭВІЧ, І. М. ДАБРАЛЮБАЎ, В. У. ІВАШЫН, А. С. КАЗЛОЎСКІ, П. М. МАКАЛЬ, У. Л. МЕХАЎ [адказны сакратар], Р. К. САБАЛЕНКА, І. А. САНКОВА, М. Г. ТКАЧОЎ, Ю. М. ЧУРКО, Р. Р. ШЫРМА.

«Літаратура і мастацтва» выходзіць у аўторак і пятніцу.

НАШ АДРАС І ТЭЛЕФОНЫ: г. Мінск, вул. Захарава, 19. Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 3-24-61, намесніка галоўнага рэдактара — 3-25-25, адказнага сакратара — 3-44-04, аддзела літаратуры — 3-21-53, аддзела тэатра, кіно і музыкі — 3-24-62, аддзела выяўленчага мастацтва, архітэктуры і эстэтычнага выхавання — 3-24-62, аддзела публіцыстыкі і навукі — 3-22-04, аддзела інфармацыі — 3-44-04, выдавецтва — 6-25-19, бухгалтэрыі — 6-25-87.

«Литература и искусство» — орган Министерства культуры и правления Союза писателей БССР. Минск.

Друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.

Індэкс 63856 АТ 17273